

**Analizy wdrażania funduszy UE
w Regionalnym Programie Operacyjnym 2007-2013 Województwa Małopolskiego
pod kątem realizacji zasady zrównoważonego rozwoju**

Piotr Rymarowicz, marzec 2013

Analiza zrealizowana w ramach projektu „Fundusze europejskie dla zrównoważonego rozwoju – partycypacja społeczna w programowaniu przyszłego okresu budżetowego po 2013 r.”

Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć

Projekt realizowany przy wsparciu Szwajcarii w ramach szwajcarskiego programu współpracy z nowymi krajami członkowskimi Unii Europejskiej

Zawartość

1. Wprowadzenie: Cele regionalnego programu operacyjnego i strategia ich wdrażania.....	3
2. Zrównoważony rozwój w założeniach regionalnego programu operacyjnego.....	3
3. Zrównoważony rozwój w szczegółowym opisie priorytetów i działań regionalnego programu operacyjnego: priorytety i działania mogące wspierać ochronę przyrody i edukację ekologiczną, transport przyjazny środowisku (kolejowy, miejski, rowerowy), efektywność energetyczną, odnawialne źródła energii, gospodarkę ściekową, gospodarkę odpadami.....	3
4. Kryteria wyboru projektów a zasada zrównoważonego rozwoju.....	16
5. Projekty kluczowe a zrównoważony rozwój.....	16
6. Alokacje środków finansowych a zrównoważony rozwój.....	19
7. Stan wdrażania, ocena barier i rzeczywistej dostępności wsparcia dla obszarów: ochrony przyrody i edukacji ekologicznej, transportu przyjaznego środowisku (kolejowy, miejski), efektywności energetycznej i odnawialnych źródeł energii oraz działań wspierających zrównoważony rozwój.....	23
8. Podsumowanie i wnioski do programowania na lata 2014-2020.....	23

1. Wprowadzenie: Cele regionalnego programu operacyjnego i strategia ich wdrażania

Celem głównym Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 (MRPO) jest tworzenie warunków dla wzrostu gospodarczego i zatrudnienia. Cel ten będzie osiągnięty w szczególności poprzez inwestycje infrastrukturalne wzmacniające konkurencyjność, wspieranie innowacyjności i społeczeństwa informacyjnego oraz poprawę stanu środowiska naturalnego i kulturowego.

Określony powyżej cel główny zostanie osiągnięty poprzez realizację następujących celów szczegółowych:

- a) podnoszenie konkurencyjności i innowacyjności gospodarki Małopolski – cechy te określają atrakcyjność i pozycję regionu jako miejsca aktywności gospodarczej, co jest fundamentem ekonomicznym pomyślności i standardu życia mieszkańców województwa;
- b) poprawa spójności wewnętrznej regionu osiągnęta w oparciu o zasadę zrównoważonego rozwoju – realizacja tego celu zorientowana będzie na stworzenie warunków dla wszechstronnego rozwoju społecznego i wysokiej jakości życia – co decyduje o spójności regionu jako bezpiecznym i przyjaznym miejscu zamieszkania i pobytu, a w konsekwencji o jego konkurencyjności
- c) rozwój potencjału instytucjonalnego podmiotów z terenu Małopolski – jest to niezbędny instrument osiągnięcia pozytywnych zmian w regionie mający na celu wzmocnienie zdolności absorpcji środków MRPO.

2. Zrównoważony rozwój w założeniach regionalnego programu operacyjnego

Małopolski Regionalny Program Operacyjny na lata 2007-2013 zawiera definicję zrównoważonego rozwoju zgodną z definicją zawartą w ustawie o ochronie środowiska. Przez zrównoważony rozwój w kontekście MRPO rozumie się taki rozwój społeczno-gospodarczy, w którym następuje proces integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych, z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych, w celu zagwarantowania możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb poszczególnych społeczności lub obywateli zarówno współczesnego pokolenia, jak i przyszłych pokoleń.

Jedną z głównych części Programu jest oś priorytetowa 7. Infrastruktura ochrony środowiska, której celem operacyjnym jest likwidowanie zaniedbań w ochronie środowiska i racjonalne gospodarowanie zasobami.

Niniejsza analiza ma na celu sprawdzenie czy Małopolski Regionalny Program Operacyjny na lata 2007-2013 (dalej MRPO) w praktyce realizuje zasadę zrównoważonego rozwoju.

Schemat opisu

Do analizy wybrano następujące tematy: ochrona przyrody/bioróżnorodności, transport publiczny, gospodarka odpadami, ochrona wód/gospodarka wodna, energetyka odnawialna i efektywność energetyczna. Każdy z nich będzie omawiany wg schematu:

- Obszar analizy
- Opis obszaru w MRPO, diagnoza
- Cele MRPO w odniesieniu do obszaru analizy (jeśli zostały określone)
- Nakłady finansowe na obszar (kwota, procent)
- Wskaźniki monitorowania w ramach obszaru
- Informacje ze sprawozdania z realizacji MRPO i oceny wpływu MRPO - plany a rzeczywistość
- Uwagi i rekomendacje

3. Zrównoważony rozwój w szczegółowym opisie priorytetów i działań regionalnego programu operacyjnego: priorytety i działania mogące wspierać ochronę przyrody i edukację ekologiczną, transport przyjazny środowisku (kolejowy, miejski, rowerowy), efektywność energetyczną, odnawialne źródła energii, gospodarkę ściekową, gospodarkę odpadami

I Ochrona przyrody

Opis obszaru w MRPO, diagnoza

W MRPO znajduje się obszerna diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej Małopolski. Dokonano podziału na 12 obszarów diagnostycznych. Ochrona przyrody, a właściwie „symboliczne dziedzictwo przyrodnicze” (bo zwrot „ochrona przyrody” w MRPO pojawia się wyłącznie w kontekście zagrażających jej zjawisk suszy) znalazło się, co budzi pewne zdziwienie, w obszarze Turystyka i przemysł kulturowy.

W MRPO znalazły się dwa jak najbardziej słuszne stwierdzenia, że:

1. Bogate dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze, będące podstawą atrakcyjności turystycznej, plasuje Małopolskę na jednym z wiodących miejsc w kraju.
2. Ruch turystyczny z jednej strony przyczynia się do efektywnego gospodarczego wykorzystania zasobów przyrodniczych i kulturalnych regionu, lecz z drugiej strony tworzy ogromną presję, która zagraża zachowaniu zasobów, szczególnie przyrodniczych. Małopolskie wystawy i muzea odwiedza rocznie blisko 3,8 mln osób a parki narodowe – 4,1 mln osób. Dodatkowym czynnikiem antropopresji jest stosunkowo niewielka powierzchnia – na 12% powierzchni parków narodowych, w skali kraju, przypada 38% turystów odwiedzających te obszary. W konsekwencji na 1 ha obszaru parku przypada 316 (Pieniński Park Narodowy) i 186 (Ojcowski Park Narodowy) turystów, przy średniej w kraju wynoszącej 34.

Niestety stwierdzenia te nie przełożyły się w żaden sposób na sformułowanie celów i zadań w zakresie ochrony przyrody (bioróżnorodności). Wręcz przeciwnie w Uszczegółowieniu Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 (dalej UMRPO) w odniesieniu do projektów z zakresu ochrony i promocji dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego znalazł się warunek: Należy podkreślić, iż wszystkie realizowane projekty powinny przyczyniać się do wzrostu ruchu turystycznego, a ich produkty powinny być ogólnodostępne po zakończeniu działań w ramach projektu.

MRPO w żaden sposób nie odnosi się do walorów przyrodniczych poza obszarami chronionymi. Znalazło się w nim za to kilka co najmniej kontrowersyjnych stwierdzeń w kontekście ochrony przyrody (bioróżnorodności). Przykładowo w obszarze pn. Sytuacja obszarów wiejskich stwierdza się: Struktura agrarna jest wyjątkowo niekorzystna, dominują gospodarstwa małe o średniej wielkości 2,6 ha (kraj – 6,6 ha), z dużym rozproszeniem gruntów, zwłaszcza w części południowej. Poza częścią północną województwa niekorzystne są również przyrodnicze uwarunkowania rozwoju rolnictwa. Natomiast w innym miejscu: Rzeki województwa małopolskiego charakteryzuje duża zmienność, niespotykana w innych regionach kraju oraz znaczny potencjał powodziowy. Około 80% gmin województwa zagrożonych jest możliwością wystąpienia powodzi. Szybkiego działania wymaga modernizacja wałów przeciwpowodziowych oraz regulacja rzek przepływających przez mocno zurbanizowane tereny, które nie są w stanie pomieścić przepływu wód powodziowych z powodu nieprawidłowego stanu ich koryta.

Zasady udzielania wsparcia finansowego w ramach MRPO określa Uszczegółowienie Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 (dalej UMRPO). Zadania związane z ochroną przyrody znalazły się w działaniu 3.2 Rozwój produktu dziedzictwa kulturowego, którego celem jest „ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz przystosowanie ich do celów turystycznych”.

Schemat B działania: Dziedzictwo przyrodnicze (jedyne przewidujący działanie w sferze związanej z ochroną przyrody/bioróżnorodności) przewiduje realizację projektów związanych z zachowaniem, ochroną oraz zabezpieczeniem przed zagrożeniami obiektów dziedzictwa przyrodniczego, w szczególności parków narodowych, parków krajobrazowych, rezerwatów przyrody, pomników przyrody, obszarów Natura 2000 itp. oraz ich przystosowanie do celów turystycznych; Preferowane będą projekty ukierunkowane na zabezpieczenie w/w obiektów poprzez montaż urządzeń chroniących przed zagrożeniami, budowę infrastruktury w celu odpowiedniej organizacji ruchu turystycznego z uwzględnieniem poszanowania i ochrony cennych obiektów przyrodniczych etc. Stawia jednak wspomniany już warunek, że wszystkie realizowane projekty powinny przyczyniać się do wzrostu ruchu turystycznego, a ich produkty powinny być ogólnodostępne.

Nakłady finansowe

Środki finansowe na ochronę przyrody według kategorii interwencji zaprogramowanego wykorzystania wkładu funduszy w MRPO przedstawiają się następująco:

1. Promowanie bioróżnorodności i ochrony przyrody (w tym NATURA 2000) 0,16% 2 108 808 (w pierwotnie przyjętym MRPO było 0,50% 6 400 256)
2. Promowanie walorów przyrodniczych 0,12% 1 600 064 (w pierwotnie przyjętym MRPO było zero)

Wskaźniki monitorowania w ramach obszaru

UMRPO definiuje 2 wskaźniki monitorowania efektów w odniesieniu do działania 3.2:

1. Liczba obiektów dziedzictwa przyrodniczego objętego wsparciem (3.2-2) – 12
2. Liczba użytkowników korzystających w ciągu roku z obiektów dziedzictwa przyrodniczego objętych wsparciem (3.2-53) - 225 000

Nie określono żadnych wskaźników, które mogłyby zobrazować w jakikolwiek sposób realny wpływ projektów na zachowanie bioróżnorodności, np. liczbę gatunków, których stan ochrony uległ poprawie, powierzchnię siedlisk, które osiągnęły właściwy stan ochrony itp.

Informacje ze sprawozdania z realizacji MRPO

W sprawozdaniu z wdrażania MRPO stwierdza się, że wśród strategicznych kierunków działań na rzecz ochrony środowiska, w skali Małopolski i kraju w nadchodzącej perspektywie lat 2014-2020 należy uwzględnić następujące obszary:

- ochrona przed hałasem i promieniowaniem,
- racjonalne użytkowanie zasobów przyrodniczych,
- rozwój rolnictwa ekologicznego i ekoturystyki.

Dotychczasowe kierunki wsparcia, oferowane w ramach osi priorytetowej 7. MRPO nie obejmowały bezpośrednio tych zagadnień.

Uwagi i rekomendacje

Reasumując, MRPO cechuje wybitnie antropocentryczne podejście do zagadnień związanych z ochroną przyrody. Wg autorów MRPO ochrona przyrody ma sens tylko wtedy, jeśli bezpośrednio służy rozwojowi turystyki i przekłada się na wzrost liczby jej użytkowników (turystów). Nie wydaje się żeby takie podejście było zgodne z zasadami zrównoważonego rozwoju.

Nawet przy tak silnej koncentracji na rozwój i efekty ekonomiczne, MRPO powinien dostrzec, że ochrona przyrody (bioróżnorodności) ma także walory edukacyjne i promocyjne, nie wspominając o konieczności zachowania dziedzictwa dla kolejnych pokoleń.

II Gospodarka odpadami

Opis obszaru w MRPO, diagnoza

MRPO słusznie konstatuje, że gospodarkę odpadami w województwie małopolskim w roku 2005, podobnie jak w latach poprzednich, cechuje (...) nieuporządkowana gospodarka odpadami komunalnymi z niskim stopniem segregacji i odzysku odpadów. W roku 2005 na terenie województwa zostało zebranych (wg US w Krakowie) około 630 tys. MG odpadów komunalnych, w tym odpady nieselektywne stanowiły 96,1% a selektywne tylko 3,9%. Warto dodać, że aż 66,1% ogólnej masy zebranych nieselektywnych odpadów komunalnych stanowiły odpady pochodzące z gospodarstw domowych. Zdaniem autorów MRPO poważnym problemem jest wyeliminowanie komunalnych odpadów niebezpiecznych ze strumienia odpadów trafiającego na składowiska. Niski udział selektywnej zbiórki odpadów został także wskazany jako słaba strona w analizie SWOT.

W innym miejscu MRPO znajdują się słuszne stwierdzenia, że

1. Nieuporządkowana gospodarka wodno-ściekowa, brak racjonalnej gospodarki odpadami, zanieczyszczenie powietrza oraz zagrożenie powodzią zmniejsza atrakcyjność Małopolski, a więc pozbawia region jednego z najważniejszych atutów rozwoju oraz znacznie ogranicza możliwości czerpania z zasobów środowiska naturalnego w kolejnych latach.
2. Małopolska wymaga wielu działań, które uczynią region bardziej przyjaznym dla mieszkańców i inwestorów przy równoczesnym zachowaniu walorów środowiska naturalnego. W zakresie tym wymagane jest przeprowadzanie inwestycji, które pozwolą na (...) racjonalne gospodarowanie odpadami.
3. Inwestycje środowiskowe pozwolą na poprawę sytuacji ekologicznej, podniosą jakość zamieszkania, zabezpieczą miejsca pracy w sektorach działalności gospodarczej związanych z przemysłem turystycznym oraz stworzą warunki do zwiększenia ich liczby w przyszłości, a także poprawią możliwości dla lokowania nowych inwestycji w innych sferach gospodarki.

MRPO przewiduje, że w odniesieniu do gospodarki odpadami, realizowane będą w szczególności następujące grupy operacji:

- inwestycje służące zwiększeniu udziału odpadów segregowanych w ogólnej ilości odpadów, w szczególności kompleksowe systemy zagospodarowania odpadów obejmujące organizację selektywnej zbiórki, odbiór posegregowanych odpadów od mieszkańców oraz odzysk surowców wtórnych i odpadów ulegających biodegradacji; - wdrażanie systemowej gospodarki odpadami komunalnymi poprzez budowę infrastruktury przetwarzania, odzysku i unieszkodliwiania odpadów;
- inwestycje polegające na rozbudowie i modernizacji istniejących składowisk odpadów, a także likwidacji i rekultywacji składowisk wymagających wstrzymania działalności;
- służące wyeliminowaniu komunalnych odpadów niebezpiecznych ze strumienia odpadów trafiających na składowiska oraz związane z usuwaniem i unieszkodliwianiem odpadów zawierających azbest.
- związane z likwidacją dzikich wysypisk oraz mogiłników;

- przedsięwzięcia z zakresu edukacji ekologicznej w zakresie gospodarowania odpadami (tylko w powiązaniu z działaniami inwestycyjnymi).

Przewidziano też budowę instalacji odzyskujących biogaz ze składowisk odpadów.

Przedsięwzięcia z zakresu gospodarki odpadami obejmować mogą do 150 tys. mieszkańców, gdyż większe są finansowane z PO IiŚ.

Cele MRPO w odniesieniu do obszaru analizy

Wg UMRPO celem działania 7.3 Gospodarka odpadami jest wprowadzenie zgodnych z normami europejskimi systemów odzysku i unieszkodliwiania odpadów komunalnych.

Nakłady finansowe

Na gospodarkę odpadami komunalnymi i przemysłowymi przeznaczono 0,60% - 8 123 352 (w pierwotnej wersji MRPO było 1,16% - 15 000 599)

Wskaźniki monitorowania w ramach obszaru

MRPO określa następujące wskaźniki w odniesieniu do obszaru:

- Liczba projektów z zakresu gospodarki odpadami - 15 w 2013
- Liczba osób objętych systemem zagospodarowania odpadów - 200 000 osób

UMRPO wskazuje następujące wskaźniki dla działania gospodarka odpadami:

- Liczba wybudowanych lub rozbudowanych instalacji do zagospodarowania odpadów (sortowni, kompostowni, mechaniczno-biologicznego przekształcania odpadów, stacji demontażu odpadów wielkogabarytowych) oraz gminnych punktów zbiórki odpadów niebezpiecznych (7.3-1) -8-szt.
- Liczba zmodernizowanych, zamkniętych lub zrehabilitowanych składowisk odpadów (7.3-2) - 3-szt.
- Liczba zlikwidowanych dzikich wysypisk i mogiłników (7.3-3) -40 szt.
- Liczba nowych stanowisk dla zestawów pojemników do selektywnej zbiórki odpadów (7.3-4) - 30 szt.
- Liczba obiektów poddanych usuwaniu wyrobów zawierających azbest (7.3-5)-1 000-szt.
- Przepustowość wybudowanych lub rozbudowanych instalacji do zagospodarowania odpadów (7.3-51) - 250 000 Mg/rok
- Liczba osób objętych selektywną zbiórką odpadów (7.3-52) - 200 000 osób
- Masa zbieranych selektywnie odpadów (7.3-53) - 750 Mg/rok
- Ilość usuniętych wyrobów zawierających azbest (7.3-54)-1 200 Mg/rok
- Powierzchnia zmodernizowanych, zamkniętych lub zrehabilitowanych składowisk odpadów (7.3-55)-15 000 000-m2
- Masa odpadów usuniętych ze zlikwidowanych dzikich wysypisk i mogiłników (7.3-56)-2,5 Mg/rok

Informacje ze sprawozdania z realizacji MRPO i oceny wpływu MRPO

Analiza wskaźników realizacji celów interwencji na poziomie osi priorytetowej pokazuje, że zagrożona jest realizacja związanego z Działaniem 7.3 wskaźnika rezultatu osi priorytetowej 7. MRPO Liczba osób objętych selektywną zbiórką odpadów. Zaledwie 1 z wybranych projektów stanowi przedsięwzięcie obejmujące zasięgiem preferowaną wielkość grupy docelowej (tj. 100 tys. -150 tys. uczestników). Analiza wpływu projektów w ramach Działania 7.3 MRPO pokazuje, że w ogólnym bilansie oddziaływanie interwencji będzie słabiej odczuwalne w obszarach: zwiększenie powierzchni zmodernizowanych, zrehabilitowanych lub zamkniętych składowisk odpadów oraz zlikwidowanych dzikich wysypisk lub mogiłników, zaspokojenie potrzeb w zakresie infrastruktury służącej do zagospodarowywania odpadów, objęcie szerokiego grona mieszkańców regionu selektywną zbiórką odpadów. Działania na rzecz zrównoważonej gospodarki odpadami, w szczególności poprzez zapobieganie powstawaniu odpadów, recykling i odzyskiwanie wymieniane są wśród priorytetów Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020.

W założeniach programu regionalnego 2014-2020 wskazane jest podtrzymanie priorytetowego charakteru interwencji w zakresie zrównoważonej gospodarki odpadami, ze szczególnym uwzględnieniem zidentyfikowanych „słabszych” obszarów realizowanych projektów, przede wszystkim dotyczących selektywnej zbiórki odpadów.

Uwagi i rekomendacje

Porównanie wskaźników budzi wątpliwości i prowadzi do zaskakujących wyników:

1. Czy 30 nowych stanowisk dla zestawów pojemników do selektywnej zbiórki odpadów zaspokoi potrzeby 200 tys. osób w zakresie selektywnej zbiórki?
2. 200 tys. osób objętych selektywną zbiórką odpadów wytwarza rocznie co najmniej 60 000 Mg odpadów komunalnych. 750 Mg zbieranych selektywnie odpadów (wartość wskaźnika) stanowi zaledwie 1,25% wszystkich zebranych odpadów.
3. Na terenie Małopolski zbiera się rocznie ok. 630 tys. MG odpadów komunalnych, w tym selektywne 3,9% czyli 24 570 MG. 750 Mg będzie stanowiło 0,1% zbieranych odpadów komunalnych czyli o tyle – do 4% - wzrośnie ilość selektywnie zbieranych odpadów.

Z przykrością należy stwierdzić, że MRPO w części realizacyjnej w żaden sposób nie odpowiada na problemy zasygnalizowane w analizie sytuacji w zakresie gospodarki odpadami. Realizacja MRPO nie przyczyni się w istotny sposób do poprawy w tym zakresie. Skierowane na ten cel środki są zdecydowanie zbyt małe żeby osiągnąć znaczące efekty, a w dodatku zostały one w trakcie realizacji Programu prawie dwukrotnie zmniejszone.

Część wskaźników nie została trafnie dobrana, a ich katalog nie jest kompletny. Brakuje przede wszystkim wskaźników określających efekty w zakresie odzysku i recyklingu odpadów. Zebranie odpadów w sposób selektywny, w szczególności jeżeli będzie to zbiórka dwupojemnikowa (tzw. system suche/mokre) nie oznacza jeszcze niestety, że zostaną one w odpowiedni sposób przetworzone.

Warto w tym miejscu wspomnieć, że (jeśli pominąć „recykling mas bitumicznych”), słowo „recykling” odpadów w MRPO pojawia się wyłącznie w propozycji wskaźników na poziomie projektów dla ilościowego określenia oddziaływań, a w UMRPO wyłącznie w... słowniczku. Budzi to zdumienie w kontekście przytoczonych powyżej stwierdzeń o złym stanie gospodarki odpadami w Małopolsce.

Przy bardzo ograniczonych środkach na gospodarkę odpadami do realizacji należałoby wybrać do realizacji projekty najbardziej efektywne, to znaczy gwarantujące maksymalną ilość odpadów poddanych recyklingowi. Dobór i niekompletność wskaźników nie pozwala na dokonanie takiego wyboru, a następnie odpowiednią ocenę skutków realizacji.

Jednym z dobrych przykładów wykorzystania środków MRPO jest sortownia odpadów w Oświęcimiu. Inwestycję tę należy ocenić pozytywnie, jednak jej realizacja zbiegła się z ograniczeniem w tym mieście selektywnej zbiórki odpadów – z niektórych gniazd zniknęły pojemniki na makulaturę. Nie może być tak, że beneficjenci środków MRPO podejmują, równocześnie z realizacją projektów unijnych, działania sprzeczne z jego celami i w części niweczące jego pozytywne efekty. Należałoby sprawdzić czy jest to jednostkowy przypadek i wprowadzić mechanizmy, które zapobiegą podobnym sytuacjom w przyszłości.

Kwotę 8 mln euro przeznaczoną na wszystkie zadania wz. gospodarki odpadami w ramach MRPO należy zestawić z kwotą ponad 90 mln euro dotacji ze programu Infrastruktura i Środowisko na tylko jedną inwestycję: spalarnię odpadów w Krakowie (nb jedyną inwestycję w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi realizowaną w ramach tego programu w Małopolsce). Wydaje się, że tak znacząca koncentracja środków w stolicy województwa, przy nierozwiązanych problemach i istniejących potrzebach „w terenie” niż znajduje żadnego uzasadnienia. Dla porównania, gdyby wszystkie regiony Małopolski miały uzyskać analogiczny poziom wsparcia jak Kraków, to na samo wsparcie gospodarki odpadami komunalnymi należałoby przeznaczyć ok. 300 mln euro!

W przyszłym okresie programowania władze województwa powinny zadbać o bardziej równomierny rozkład geograficzny wsparcia wz. gospodarki odpadami.

MRPO dysponuje ograniczonymi środkami, nie da się sfinansować wszystkich ważnych działań. Dlatego, szczególnie przy ograniczonych środkach na dany cel, wybór powinien być maksymalnie efektywny, precyzyjny, nastawiony także na efekt edukacyjny i promocyjny (przykład idzie z góry).

III Gospodarka wodna (bez gospodarki wodno-ściekowej)

Opis obszaru w MRPO, diagnoza

Wg MRPO województwo małopolskie, z racji położenia w dorzeczu górnej Wisły, posiada wysoką rangę w skali kraju w zakresie gospodarki wodnej ze względu na gęstą sieć rzeczną, ich górski charakter i wielkość zasobów wód powierzchniowych (14,2% zasobów kraju). Jego południową część obejmuje karpacka część zlewni rzeki Wisły. Jest to obszar o największej gęstości źródeł i sieci rzecznych.

Stan wód i konieczne działania wz. gospodarki wodnej opisują następujące fragmenty MRPO:

Powszechność skażeń wód powierzchniowych, zwłaszcza pod względem sanitarnym, powoduje, że wody podziemne stają się często jedynym możliwym do wykorzystania źródłem wody pitnej dobrej jakości. Pod względem ilości wód podziemnych województwo należy zaliczyć do średnio zasobnych – 340 mln m³ - 6% zasobów kraju. Uwarunkowania wynikające z budowy geologicznej silnie różnicują zasobność struktur wodonośnych na obszarze województwa. Największe zasoby wód znajdują się w północnej i południowej części województwa oraz w dolinie Wisły. Obszarem o wyraźnym deficycie są obszary wschodnie i północno-wschodnie.

Małopolska jest regionem o jednym z najwyższych poborów wody. W roku 2005 wyniósł on 938,7 hm³, w tym ujęcia przemysłowe stanowiły 77,5%. Dało to Małopolsce 5 miejsce w kraju. Blisko 84% stanowiła woda pochodząca z ujęć powierzchniowych. Stąd też bardzo ważna dla regionu jest ochrona wód zlewni, szczególnie powyżej ujęć wody pitnej. Występują duże dysproporcje zasobów wodnych, stąd konieczność pobierania wody na potrzeby obszarów ubogich w zasoby z obszarów bogatych i przesyłanie je systemami wodociągów. Łączna długość sieci wodociągowej wyniosła 15,7 tys. km, przy czym przyrost

sieci wodociągowej w ostatnich latach ma tendencję malejącą (rok 2005 - 220 km, rok 2004 – 386,8 km, rok 2003 – 450,7 km, a w roku 1999 – 713,4 km).

Rzeki województwa małopolskiego charakteryzuje duża zmienność, niespotykana w innych regionach kraju oraz znaczny potencjał powodziowy. Około 80% gmin województwa zagrożonych jest możliwością wystąpienia powodzi. Szybkiego działania wymaga modernizacja wałów przeciwpowodziowych oraz regulacja rzek przepływających przez mocno zurbanizowane tereny, które nie są w stanie pomieścić przepływu wód powodziowych z powodu nieprawidłowego stanu ich koryta. Innym problemem, istotnym z punktu widzenia użytkowników wody, szczególnie rolnictwa oraz ochrony przyrody, są coraz częściej występujące zjawiska suszy.

W odniesieniu do poprawy bezpieczeństwa ekologicznego oraz ochrony przed skutkami klęsk żywiołowych, realizowane będą w szczególności następujące grupy operacji:

- inwestycje o charakterze regionalnym i lokalnym mające na celu podniesienie retencyjności dorzeczy oraz ochronę przeciwpowodziową województwa, co przyczyni się do realizacji m.in. „Programu małej retencji województwa małopolskiego”.

- przedsięwzięcia związane z tworzeniem i rozwijaniem systemów monitorowania i ostrzegania przed klęskami żywiołowymi (w tym przede wszystkim powodziami i osuwiskami). Stworzony system będzie zintegrowany i kompatybilny z ogólnopolskim systemem informacyjnym przeciwdziałania klęskom żywiołowym.

W nawiązaniu do zarządzania powodziowego, projekty będą bazować na interdyscyplinarnym planowaniu dla całego obszaru zlewni. **Priorytetowo traktowane będą projekty, które mają na celu naturalne spowolnienie odpływu i wzrost naturalnej retencji wody oraz odnowę istniejącej infrastruktury, jeśli zachodzi taka konieczność. Nowe środki ochrony przeciwpowodziowej będą realizowane jedynie wtedy, gdy wyżej wymienione działania były niewystarczające do zmniejszenia ryzyka powodziowego oraz pod warunkiem, że spełnione są wymagania dyrektyw unijnych, w szczególności Artykuł 4(7) Ramowej Dyrektywy Wodnej.**

Górski charakter większości rzek województwa wpływa na nierównomierność przepływów, stąd częste tu zarówno niżówki jak i występujące kilka razy do roku wezbrania, a średnio co kilka lat – powódzie, którymi zagrożone jest ok. 48% obszaru województwa. Obszar Małopolski należy w całości do dorzecza górnej Wisły. Ochronie przed powodzią służy w województwie 1 013,1 km wałów przeciwpowodziowych oraz zbiorniki retencyjne na: Dunajcu (Czorsztyn-Niedzica, Rożnów, Czchów), Rabie (Dobczyce), Ropie (Klimkówka), Dłubni (Zesławice). Łączna pojemność zbiorników retencyjnych wynosi ok. 600 hm³, co pokrywa jedynie 7% potrzeb województwa. Poziom zagrożenia powodziowego w województwie jest więc o ok. 15% wyższy niż średnio w kraju. Z hydrologicznego punktu widzenia największe zagrożenie powodziowe stwarzają dorzecza Soły i Dunajca, ale także Raby, Skawy, Skawinki i Uszwicy.

UMRPO obejmuje Działanie 7.4 Poprawa bezpieczeństwa ekologicznego oraz ochrona przed skutkami klęsk żywiołowych. Jego celem jest wzmocnienie stanu bezpieczeństwa ekologicznego oraz poprawa bilansu wodnego województwa w celu podniesienia bezpieczeństwa życia jego mieszkańców oraz ochrony środowiska. Zostało to uzasadnione w następujący sposób:

Środowisko Województwa Małopolskiego jest bardzo zróżnicowane a ukształtowanie powierzchni ma zdecydowanie charakter górski i wyżynny. Ponad 30% obszaru województwa leży powyżej 500 m n.p.m.

Rzeki Województwa Małopolskiego charakteryzuje duża zmienność niespotykana w innych regionach kraju. Województwo Małopolskie posiada największą w Polsce ilość opadów i sprzyjającą ich odpływowi rzeźbę terenu. Średni odpływ około 10 l/s/km² jest prawie dwukrotnie wyższy od przeciętnego dla Polski (5,2 l/s/km²). Województwo Małopolskie jest to rejon Polski o największej zmienności przepływów, co wskazuje na potrzebę zwiększania sztucznej retencji. Duża zmienność przepływów generuje zagrożenia powodziowe; szczególnie dużym potencjałem powodziowym charakteryzują się karpackie dopływy Wisły. Województwo Małopolskie należy uznać za obszar szczególnie zagrożony powodzią. Na ogólną liczbę 182 gmin województwa 146 (tj 80%) jest zagrożonych możliwością wystąpienia powodzi. W szczególnym stopniu zagrożone jest 48% powierzchni województwa. Poziom zagrożenia powodziowego w województwie jest o 15% wyższy od przeciętnego zagrożenia powodziowego w Polsce.

Największe zagrożenie powodziowe stwarzają zlewnie Soły i Dunajca, a w następnej kolejności zlewnie Raby i Skawy.

Podjęte działania będą realizowane zgodnie z zapisami Dyrektywy 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r. ustanawiającej ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej (Dz. U. UE L z dnia 22 grudnia 2000 r.). W nawiązaniu do zarządzania powodziowego, projekty będą bazować na interdyscyplinarnym planowaniu dla całego obszaru zlewni. Priorytetowo traktowane będą projekty, które mają na celu naturalne spowolnienie odpływu i wzrost naturalnej retencji wody oraz odnowę istniejącej infrastruktury, jeśli zachodzi taka konieczność. Nowe środki ochrony przeciwpowodziowej będą realizowane jedynie wtedy, gdy wyżej wymienione działania były niewystarczające do zmniejszenia ryzyka powodziowego oraz pod warunkiem, że spełnione są wymagania dyrektyw unijnych, w szczególności Artykuł 4(7) Ramowej Dyrektywy Wodnej.

UMRPO podaje następujące przykładowe rodzaje projektów:

1. budowa i modernizacja zbiorników małej retencji (poniżej 10 mln 3), polderów oraz rekultywacja zbiorników wodnych,
2. budowa oraz modernizacja wałów przeciwpowodziowych,
3. renaturyzacja i rewitalizacja cieków wodnych, a także renaturalizacja obszarów wodno-błotnych w celu poprawy bilansu wodnego z uwzględnieniem potrzeb ochrony przeciwpowodziowej i ochrony przyrody,
4. odbudowa naturalnej retencji poprzez odtworzenie terenów zalewowych, zalesienie redukujące spływ wody,
5. tworzenie i rozwijanie systemów monitorowania i ostrzegania przed klęskami żywiołowymi w tym wyposażenie magazynów przeciwpowodziowych.

Przy aktualizacji MRPO dodano:

6. Umocnienie i regulacja koryt rzek i potoków dla ograniczenia skutków powodzi w terenach górskich i podgórskich.

Na liście projektów kluczowych MRPO znalazła się pierwotnie tylko Rekultywacja zbiorników Czchów – Rożnów

Przy aktualizacji MRPO dodano:

- Zbiornik Joniny na potoku Wolninka w gminie Ryglice
- Zbiornik Skrzyszów na potoku Korzeń w gminie Skrzyszów
- Budowa zbiornika retencyjnego Biezanów na rzece Serafa w m. Kraków

Są to jedyne projekty realizowane lub planowane do realizacji w ramach działania 7.4.

Wskaźniki monitorowania w ramach obszaru

W MRPO znalazły się następujące propozycje wskaźników na poziomie projektów dla ilościowego określenia oddziaływań:

- Liczba miejscowości zabezpieczonych przed powodzią.
- Wzrost retencji wodnej w wyniku projektu (tys. m³/rok).

UMRPO wskazuje następujące wskaźniki dla działania 7.4 Bezpieczeństwo ekologiczne oraz ochrona przed skutkami klęsk żywiołowych:

- Liczba wybudowanych, zmodernizowanych, zrehabilitowanych zbiorników wodnych oraz polderów (7.4-1) – 5 szt.
- Długość wybudowanych/ zmodernizowanych elementów zapobiegających powodziom (7.4-2) – 2 km
- Liczba projektów z zakresu prewencji zagrożeń (7.4-3) - 4 szt.
- Pojemność wybudowanych, zmodernizowanych, zrehabilitowanych zbiorników wodnych oraz polderów (7.4-51) - 2 500 000 m³
- Liczba osób zabezpieczonych przed powodzią w wyniku realizacji projektów (7.4-52) - 15 000 osób

Dla oceny projektów wprowadzono m.in. kryterium (o wadze 3), które opiera się na trzech grupach typów projektów podlegających ocenie:

1. Budowa zbiorników małej retencji, polderów, budowa oraz modernizacja wałów przeciwpowodziowych, odbudowa naturalnej retencji poprzez odtworzenie terenów zalewowych, zalesienie, redukujące spływ wody, renaturalizacja cieków wodnych, w celu poprawy bilansu wodnego z uwzględnieniem potrzeb ochrony przeciwpowodziowej i ochrony przyrody - 3 pkt
2. Zabudowa i umocnienie koryt rzek i potoków dla ograniczenia skutków powodzi w terenach górskich i podgórskich- 2 pkt.
3. Tworzenie i rozwijanie systemów monitorowania i ostrzegania przed klęskami żywiołowymi w tym wyposażanie magazynów przeciwpowodziowych - 1 pkt

Nakłady finansowe

Alokacja finansowa na działanie ogółem 21 896 691 EUR

Wkład ze środków unijnych na działanie 18 612 187 EUR - całość środków działania przeznaczona na realizację projektów znajdujących się w Indykatoryjnym Wykazie Indywidualnych Projektów Kluczowych MRPO (czyli zbiorniki).

Wkład ze środków publicznych krajowych na działanie 3 284 504 EUR

Zapobieganie zagrożeniom (w tym opracowanie i wdrażanie planów i instrumentów zapobiegania i zarządzania zagrożeniami naturalnymi i technologicznymi) stanowi 1,63% i 22 103 003 przewidywanych nakładów.

Informacje ze sprawozdania z realizacji MRPO i oceny wpływu MRPO

W sprawozdaniu z realizacji MRPO znalazła się analiza strategiczna interwencji osi priorytetowej 7. MRPO w kontekście uwarunkowań dotyczących nowej perspektywy strategicznej 2014-2020, w której m.in. stwierdzono, że:

- analiza wpływu projektów realizowanych w obecnym okresie programowania pokazuje, iż wskazane jest podtrzymanie priorytetowego charakteru interwencji w tym obszarze oraz dalsze inwestowanie w gospodarkę wodno-ściekową w przyszłej perspektywie. W ogólnym bilansie oddziaływanie interwencji dobrze przyczynia się do realizacji postawionych celów.
- zapotrzebowanie regionu na wszelkie działania w zakresie ochrony przed klęskami żywiołowymi pozostaje nadal bardzo wysokie. Interwencje podjęte w obecnym okresie programowania są niewystarczające, w związku z czym projekty z

zakresu przeciwdziałania i minimalizowania skutków klęsk żywiołowych powinny stanowić priorytetowe typy przedsięwzięć w założeniach programu regionalnego 2014-2020.

W województwie małopolskim charakteryzuje się bardzo zróżnicowanym ukształtowaniem powierzchni, ma zdecydowanie charakter górski i wyżynny. Ponad 30% obszaru województwa leży powyżej 500 m n.p.m. Rzeki Województwa Małopolskiego charakteryzuje duża zmienność niespotykana w innych regionach kraju. Województwo Małopolskie posiada największą w Polsce ilość opadów i sprzyjającą ich odpływowi rzeźbę terenu, jest to rejon Polski o największej zmienności przepływów, co wskazuje na potrzebę zwiększania sztucznej retencji. Duża zmienność przepływów generuje zagrożenia powodziowe; szczególnie dużym potencjałem powodziowym charakteryzują się karpackie dopływy Wisły, co miało miejsce nie tak dawno w 2010 roku, dlatego Małopolskę należy uznać za obszar szczególnie zagrożony powodzią. Na ogólną liczbę 182 gmin województwa, 146 (tj 80%) jest zagrożonych możliwością wystąpienia powodzi. Największe zagrożenie powodziowe stwarzają zlewnie Soły i Dunajca, a w następnej kolejności zlewnie Raby i Skawy. Dlatego do realizacji działania priorytetowo traktowane są projekty, które mają na celu naturalne spowolnienie odpływu i wzrost naturalnej retencji wody oraz odnowę istniejącej infrastruktury, jeśli zachodzi taka konieczność.

W związku z tym, że jest to obszar o dużym znaczeniu strategicznym dla województwa stąd decyzja o przeznaczeniu środków w ramach tego działania wyłącznie na projekty kluczowe bez trybu konkursowego.

Od początku realizacji programu w ramach przedmiotowego działania zawarto 1 umowę o dofinansowanie (w 2011 nie zostały podpisane żadne umowy), co stanowi zaledwie 1,0% podpisanych umów w ramach całej osi priorytetowej. W związku z tym nie odnotowano realizacji wskaźników w działaniu.

Jednakże, na podstawie szacowanej realizacji dla wskaźników produktu i rezultatu:

- liczba projektów z zakresu prewencji zagrożeń szacuje się osiągnąć do 2013 roku wartość wskaźnika na poziomie 25,0%, tak niski procent związany jest z faktem podpisania 1 umowy w ramach Działania, stąd nie ma możliwości oszacowania wartości wskaźnika na obecnym etapie, jednak po podpisaniu umów w ramach Działania 7.4 (3 projekty kluczowe) wskaźnik zostanie osiągnięty, obecny projekt dla którego została podpisana umowa jest w trakcie realizacji,
- liczba osób objętych ochroną przeciwpowodziową szacuje się osiągnąć do 2013 roku wartość wskaźnika na poziomie 66,7%. Realizację pozostałych projektów w ramach Działania planowana jest w latach 2012-2014. Dla 2 projektów planuje się podpisanie umów w 2012 roku, a 1 projekt będzie miał w 2012 roku złożony wniosek o dofinansowanie, a w konsekwencji będzie podpisana umowa. W związku z tym, nie ma zagrożenia dla zrealizowania celów oraz wskaźników w ramach Działania.

W perspektywie lat 2014-2020 coraz większego znaczenia – w skali Małopolski, ale również w skali Polski i całej Europy będą nabierały działania na rzecz przeciwdziałania i minimalizowania skutków klęsk żywiołowych. W świetle tych założeń efekty interwencji w ramach Działania 7.4 osi 7. MRPO należy ocenić jako trafne, jednak ich zasięg pozostaje jak dotychczas mniejszy od oczekiwanego.

Rekomendacja: Kontynuacja działań na rzecz realizacji projektów dotyczących przeciwdziałania i minimalizowania skutków klęsk żywiołowych o jak największym zasięgu.

Uwagi i rekomendacje

Pierwotny kształt zapisów MRPO z 2007 r. pozwalał sądzić, że działanie 7.4 może stać się modelowym przykładem działań w zakresie przyjaznej środowisku ochrony przeciwpowodziowej. Priorytetowo miały być traktowane projekty, które miały na celu naturalne spowolnienie odpływu i wzrost naturalnej retencji wody. Tak się jednak nie stało, a kolejne korekty i aktualizacje MRPO doprowadziły do tego, że w przedmiotowym działaniu pozostały do zrealizowania tylko zbiorniki wodne: rekultywacja jednego i budowa trzech innych - niezgodnie z założonym priorytetem.

Z powodu braku szczegółowych danych trudno jednoznacznie ocenić realizowane projekty, jednak jak się wydaje przynajmniej część (rekultywacja zbiorników Czchów – Rożnów, budowa zbiornika na Sefarze) należy ocenić pozytywnie, jako reakcję na realne najpilniejsze potrzeby w zakresie ochrony przeciwpowodziowej i istniejące zagrożenia.

W odniesieniu do przyjętych wskaźników monitorowania należy stwierdzić, że były one absolutnie nieadekwatne i niewystarczające w stosunku do planowanych działań, a w szczególności do:

- renaturyzacji i rewitalizacji cieków wodnych, a także renaturalizacji obszarów wodno-błotnych w celu poprawy bilansu wodnego z uwzględnieniem potrzeb ochrony przeciwpowodziowej i ochrony przyrody,
- odbudowy naturalnej retencji poprzez odtworzenie terenów zalewowych, zalesienia redukującego spływ wody,
- tworzenia i rozwijania systemów monitorowania i ostrzegania przed klęskami żywiołowymi, w tym wyposażenia magazynów przeciwpowodziowych.

W zestawie wskaźników próżno szukać odniesienia do ww. działań (choćby powierzchni nasadzeń, liczby utworzonych systemów ostrzegania), co rodzi niestety przypuszczenia, że od początku zdawano sobie sprawę, że część formalnie zaplanowanych działań pozostanie w obszarze „pobożnych życzeń”.

Z drugiej strony, przy tak zawężonym obszarze działań, zwarty w UMRPO katalog wskaźników wydaje się odpowiedni i wystarczający.

Pewne wątpliwości budzi zakładana wartość wskaźnika liczby osób zabezpieczonych przed powodzią w wyniku realizacji projektów (7.4-52) na poziomie 15 000 osób. Wskazywałaby ona na wysoką efektywność podjętych działań (biorąc pod uwagę stosunkowo niewielkie koszty). Weryfikacja tej liczby wykracza niestety poza ramy opracowania.

W kolejnym okresie programowania należałoby pozostawić obecne zapisy dot. gospodarki wodnej i potraktować je nie tylko deklaratorywnie. Należałoby poszerzyć katalog potencjalnych działań o budowę polderów i suchych zbiorników (zgodnie z priorytetami Programu tylko takie powinny być realizowane). Należy już teraz rozpocząć działania planistyczne i rozważyć wpisanie projektów faktycznie realizujących priorytety z zakresu gospodarki wodnej na listę projektów kluczowych, tak aby nie powtórzyła się sytuacja z bieżącego okresu programowania.

Należy odpowiednio, adekwatnie do zaplanowanego zakresu działań, uzupełnić zestawienie wskaźników monitorowania.

Na obszarze Małopolski, szczególnie w górnym odcinku Wisły, funkcjonują liczne kompleksy stawów rybnych. Pełnią one istotną rolę w gospodarce wodnej i ochronie przeciwpowodziowej (łączna pojemność stawów w dolinie górnej Wisły jest większa niż zbiornika goczalkowickiego), co niestety zostało całkowicie pominięte w MRPO na lata 2007-13. Należy uzupełnić ten brak w kolejnym Programie. Należy także dodać zapisy wskazujące na konieczność zachowania i zwiększania naturalnej retencji dolinowej.

Przy bardzo ograniczonej ilości dostępnych środków bardzo ważne są działania planistyczne i edukacyjne ograniczające zabudowę terenów zalewowych i chroniące naturalną retencję. Powinno to znaleźć odzwierciedlenie w kolejnym okresie programowania.

Ochrona atmosfery i odnawialne źródła energii

Opis obszaru w MRPO, diagnoza

MRPO stwierdza, że w ostatnich latach widoczny jest wzrost znaczenia energii pozyskiwanej ze źródeł niekonwencjonalnych i odnawialnych. Województwo Małopolskie zajmuje pod tym względem czwartą lokatę w kraju (371 tys. MWh, tj. 9% krajowej produkcji energii ze źródeł odnawialnych). Szczególną rolę odgrywa tu energia geotermalna i wodna. Prawie 98% obszaru województwa należy do dorzecza Wisły, odprowadzającej około 52% wód z terenu Polski, pozostały obszar Małopolski znajduje się w dorzeczu Dunaju (zlewnia Czarnej Orawy). Województwo małopolskie charakteryzuje się również największą w Polsce ilością opadów oraz sprzyjającą ich odpływowi rzeźbą terenu. W związku z tym średni odpływ z 1 km kw. wynosi 10 dm³/s i jest prawie dwukrotnie wyższy od przeciętnego odpływu notowanego dla Polski. Małopolska jest także regionem o największej zmienności przepływów, częściowo złagodzonej zabudową hydrotechniczną rzek (duże zbiorniki na Dunajcu, Sole i Rabie). Na terenie województwa małopolskiego działa 13 elektrowni wodnych o mocy powyżej 0,1 MW każda, z których największa jest elektrownia w Niedzicy o mocy 92,80 MW.

Na podstawie przeprowadzonych badań opracowany został „Atlas zbiorników wód geotermalnych Małopolski” (Polska Akademia Nauk, 2006 r.), w którym przedstawiono osiem zbiorników wód podziemnych stanowiących potencjalne źródła energii geotermalnej. Największy z nich, eksploatowany od kilku lat, to zbiornik wód geotermalnych Niecki Podhalańskiej o potencjale 1 mld m³, który pozwala na zaspokojenie potrzeb ciepłowniczych całego Podhala.

Również energia słoneczna niesie ze sobą energię, która może być przekształcana w inne użyteczne formy. Ilość promieniowania słonecznego podającego na powierzchnię poziomą dla województwa małopolskiego w ciągu roku waha się w granicach od 980 do 1060 kWh/m². W zależności od pory roku do powierzchni Małopolski dociera różna ilość energii z promieniowania słonecznego. Latem jest jej 5 razy więcej niż zimą. Przykładem wykorzystania energii słonecznej jest gmina Miechów, w której w około pięćdziesięciu gospodarstwach zamontowano kolektory słoneczne.

Obecnie biomasa staje się bardzo ważnym źródłem energii odnawialnej, na co wskazuje wzrastające wykorzystanie jej na cele energetyczne. Biomasa jest materia wyjściową do produkcji biopaliw, które mogą występować w trzech stanach skupienia, jako biopaliwa stałe, gazowe i ciekłe. Przykładem wykorzystania biomasy (biopaliwa stałego) w Małopolsce może być wykorzystanie słomy w 10 ciepłowniach osiedlowych o łącznej mocy zainstalowanej nieprzekraczającej 13 MW. W województwie małopolskim produkuje się rocznie ok. 1 mln ton słomy zbożowej, z czego na cele energetyczne można przeznaczyć od 25% do 50%. Jednakże w Małopolsce występuje duże zróżnicowanie zapotrzebowania na ciepło i potencjał energetyczny biopaliw stałych. Z punktu widzenia wykorzystania energii wiatru województwo małopolskie zlokalizowane jest głównie w strefie małych zasobach energetycznych wiatru. Jednakże w południowych regionach województwa gdzie występują obszary lokalnych wzniesień i przełęcz o przewadze wiatru istnieje możliwość inwestowania w tę energetykę. Przykładem tego mogą być uruchomione elektrownie wiatrowe w dwóch miejscowościach: Rytko o mocy nominalnej 150 kW i w Zawoi o mocy nominalnej 160 kW.

W analizie SWOT jako słabą stronę wskazano niskie wykorzystania potencjału odnawialnych źródeł energii.

MRPO zakłada, że będzie przyczyniał się do ochrony środowiska naturalnego. Cel ten będzie osiągnięty nie tylko dzięki finansowaniu inwestycji w infrastrukturę ochrony środowiska, ale również poprzez dążenie do wszechstronnego równoważenia inwestycji o charakterze uciążliwym dla środowiska inwestycjami przynoszącymi pozytywne efekty środowiskowe. Zasada ta będzie realizowana w szczególności poprzez zamieszczenie kryteriów odwołujących się do wykorzystywania odnawialnych źródeł energii oraz zwiększenia efektywności energetycznej w budownictwie – we wszystkich grupach kryteriów wyboru operacji (tam gdzie to zasadne ze względu na charakter operacji).

W szczególności, tam gdzie jest to zasadne, na etapie przygotowania, wyboru i wdrażania projektów, uwzględnione zostanie racjonalne wykorzystanie energii, skuteczność energetyczna, odnawialne źródła energii oraz dostosowanie do zmian klimatycznych (tj. wykorzystanie biogazów z oczyszczalni ścieków i wysypisk śmieci, wydajność energetyczna w budownictwie i modernizacji

obiektów, wydajność energetyczna inwestycji oraz wykorzystanie odnawialnych źródeł energii w produkcji ogrzewania miejskiego oraz jego dystrybucji, odpowiedź na skutki zmian klimatycznych takich jak unikanie budowy w obszarach potencjalnego zagrożenia powodziowego, standardy budownictwa uwzględniające odporność na ekstremalne warunki pogodowe itp.). Zasada ta zostanie zastosowana w sposób horyzontalny do wszystkich odnośnych priorytetów MRPO.

Inwestycje w sektorze wytwarzania energii ze źródeł odnawialnych przyczynią się do realizacji narodowego celu redukcji CO₂ oraz wpłyną na poprawę bezpieczeństwa dostaw energii i podniesienie efektywności energetycznej, co będzie sprzyjało realizacji postanowień Dyrektywy 2004/8/WE oraz Polityki Energetycznej Państwa do 2025 roku.

Autorzy MRPO podkreślają, że w województwie małopolskim energia odnawialna wykorzystywana jest w nieznacznym stopniu do produkcji energii elektrycznej (głównie energia rzek oraz w nieznacznym stopniu energia wiatru) oraz do produkcji ciepła (energia geotermalna, słoneczna oraz energia pochodząca z biomasy). Wykorzystanie alternatywnych źródeł energii jest nadal zbyt małe w stosunku do potrzeb i możliwości, szczególnie w zakresie energii geotermalnej i wodnej.

MRPO przewiduje, że ramach osi priorytetowej 7 będzie udzielane bezzwrotne dofinansowanie przedsięwzięć w czterech głównych obszarach (...), w tym poprawy jakości powietrza i zwiększanie wykorzystania odnawialnych źródeł energii.

W odniesieniu do poprawy jakości powietrza i zwiększanie wykorzystania odnawialnych źródeł energii, realizowane będą w szczególności następujące grupy operacji:

- inwestycje mające na celu ograniczenie emisji ze źródeł spalania paliw, dotyczące wyposażenia instalacji w urządzenia ograniczające emisje zanieczyszczeń pyłowych i gazowych do powietrza, rozbudowy i modernizacji sieci ciepłowniczych, konwersji istniejących systemów ogrzewania w systemy bardziej przyjazne dla środowiska oraz poprawy efektywności energetycznej;

- inwestycje w infrastrukturę służącą do produkcji i przesyłu energii odnawialnej, w tym: budowa małych elektrowni wodnych, wykorzystanie energii geotermalnej, pozyskanie energii słonecznej zwłaszcza dla budynków użyteczności publicznej (szkoły, szpitale, ośrodki zdrowia, itp.), budowa instalacji do wykorzystania biomasy, budowa instalacji odzyskujących biogaz ze składowisk odpadów i oczyszczalni ścieków przewiduje się realizację inwestycji w ramach kogeneracji z wykorzystaniem między innymi odnawialnych źródeł energii występowanie ;

Wszelkie przedsięwzięcia służące realizacji celu osi priorytetowej będą rozpatrywane pod kątem wpływu na poprawę jakości powietrza i wzrost wykorzystania niekonwencjonalnych źródeł energii w oparciu o zapisy polityki energetycznej państwa do 2025 roku.

Równocześnie podejmowane działania będą realizowały zapisy Dyrektywy 2004/8/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 lutego 2004 r. w sprawie wspierania kogeneracji w oparciu o zapotrzebowanie na ciepło użytkowe na rynku wewnętrznym energii oraz zmieniającej dyrektywę 92/42/EWG

UMRPO opisuje szczegółowo działanie 7.2 Poprawa jakości powietrza i zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii. Określa cel działania jako spełnienie norm jakości powietrza atmosferycznego przez redukcję emisji zanieczyszczeń oraz wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii.

Przykładowe rodzaje projektów to:

1. Prace inwestycyjne (modernizacja, rozbudowa i budowa) dotyczące systemów ciepłowniczych i wyposażenia ich w instalacje ograniczające emisje zanieczyszczeń pyłowych i gazowych do powietrza.
2. Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii - rozwój infrastruktury służącej do produkcji i przesyłu energii odnawialnej, w tym:
 - budowa oraz modernizacja małych elektrowni wodnych,
 - wykorzystanie energii geotermalnej na potrzeby ciepłownictwa,
 - pozyskanie energii słonecznej zwłaszcza dla budynków użyteczności publicznej (szkoły, szpitale, ośrodki zdrowia, itp.),
 - budowa elektrowni wiatrowych,
 - budowa i montaż instalacji i urządzeń do wykorzystania biomasy,
 - budowa instalacji odzyskującej biogaz ze składowisk odpadów i oczyszczalni ścieków;

Oraz, wyłącznie w przypadku realizacji projektów wymienionych w pkt. 2, możliwe jest również wykonanie zadań związanych z:

- a) przekształceniem istniejących systemów ogrzewania obiektów użyteczności publicznej w systemy bardziej przyjazne dla środowiska np. wymiana urządzeń ciepłowniczych;
- b) modernizacji źródeł ciepła w celu poprawy sprawności energetycznej,
- c) podnoszenie sprawności wytwarzania energii,
- d) działania na rzecz racjonalnego i oszczędnego zużycia energii poprzez zmniejszenie strat energii w tym termomodernizacja;

Wskaźniki monitorowania w ramach obszaru

- Liczba projektów mających na celu poprawę jakości powietrza - 10 szt.
- Liczba projektów z zakresu energii odnawialnej - 20 szt.
- Moc zainstalowana energii ze źródeł odnawialnych - 34 MW
- Liczba zmodernizowanych /wybudowanych systemów ciepłowniczych i źródeł ciepła - (7.2-1)- 4 szt.
- Liczba projektów wybudowanych /zmodernizowanych służących produkcji energii ze źródeł odnawialnych (7.2-2)- 24 szt.
- Liczba projektów związanych modernizacją jednostek wytwarzających energię elektryczną oraz projektów z zastosowaniem kogeneracji (7.2-3)- 2 szt.
- Moc zainstalowana energii ze źródeł odnawialnych (7.2-4)- 34 MW
- Redukcja emisji gazów cieplarnianych wyrażona ekwiwalentem CO₂ (7.2-51)- 12 Mg/rok

Nakłady finansowe na obszar (kwota, procent)

Alokacja finansowa na działanie ogółem 48 023 318 EUR

Wkład ze środków unijnych na działanie 38 165 682 EUR, w tym środki dostępne w ramach konkursów: 33 683 468 EUR

Wkład ze środków publicznych krajowych na działanie 6 735 120 EUR

Przewidywana wielkość środków prywatnych na działanie 3 122 516 EUR

Energia odnawialna: wiatrowa 0,08% - 1 100 024 EUR

Energia odnawialna: słoneczna 0,91% - 12 377 367 EUR

Energia odnawialna: biomasa 0,08% - 1 100 024 EUR

Energia odnawialna: hydroelektryczna, geotermiczna i pozostałe 1,02% - 13 798 451 EUR

Efektywność energetyczna, produkcja skojarzona (kogeneracja), zarządzanie energią 0,47% - 6 400 096 EUR

Informacje ze sprawozdania z realizacji MRPO i oceny wpływu MRPO

W badaniu ewaluacyjnym pn. „Ocena wpływu projektów realizowanych w ramach osi priorytetowej 7. MRPO Infrastruktura ochrony środowiska” stwierdzono, że w przypadku wskaźnika „Dodatkowa moc produkcji energii ze źródeł odnawialnych” (Działanie 7.2) określenie potencjału realizacji nie jest w tym momencie możliwe, ze względu na różne jednostki przyjęte dla Działania 7.2 w Uszczegółowieniu MRPO (MWh) oraz wykazywane przez beneficjentów we wnioskach o dofinansowanie (MW).

Analiza strategiczna interwencji osi priorytetowej 7. MRPO w kontekście uwarunkowań dotyczących nowej perspektywy strategicznej 2014-2020 zaleca rozważenie rozszerzenia zakresu interwencji o obszary dotyczące: ochrony przed hałasem i promieniowaniem, odpowiedniego planowania nowych inwestycji związanych z energetyką oraz infrastruktury komunikacyjnej w odniesieniu do terenów chronionych. Obecny zakres wsparcia w niewystarczający sposób zaspokaja potrzeby i zobowiązania w kwestii zwiększania wykorzystania odnawialnych źródeł energii oraz poprawy jakości powietrza, w związku z czym wsparcie w tym obszarze powinno zostać nadal utrzymane.

W nadchodzącej perspektywie 2014-2020 w dalszym ciągu główną rolę w działaniach na rzecz ochrony środowiska, w skali Małopolski i kraju będą odgrywać następujące obszary:

- przeciwdziałanie zmianom klimatycznym poprzez ograniczenie emisji gazów cieplarnianych,
- zwiększenie efektywności energetycznej,
- ochrona zasobów wodnych

Analiza wpływu projektów w ramach Działania 7.2 MRPO pokazuje, że dotychczasowy kształt interwencji dobrze przyczynia się do realizacji postawionych celów strategicznych.

Zarekomendowano rozważenie uwzględnienia obszarów w nowej perspektywie strategicznej MRPO (2014-2020)

- przeciwdziałanie zmianom klimatycznym poprzez ograniczenie emisji gazów cieplarnianych,
- zwiększenie efektywności energetycznej,
- ochrona zasobów wodnych.

Uwagi i rekomendacje

Ponownie należy stwierdzić, że generalnie słusznie zdefiniowane cele nie mają szansy na realizację z powodu bardzo skromnych środków finansowych przeznaczonych na realizację projektów. Chyba najlepiej oddaje to wskaźnik redukcji emisji gazów cieplarnianych wyrażony ekwiwalentem CO₂ w wysokości 12 ton na rok, co odpowiada spalaniu ok. 4 ton węgla kamiennego

rocznie. Tak mała ilość redukcja jest niezrozumiała w zestawieniu z przewidywaną mocą zainstalowaną energii ze źródeł odnawialnych (34 MW) i wydaje się bardzo zaniżona.

W kolejnym okresie programowania przy wyborze projektów należałoby wprowadzić wskaźnik efektywności kosztowej – redukcję emisji ekwiwalentu CO₂ w stosunku do kwoty dotacji. Poniżej określonego współczynnika efektywności projekty nie powinny być finansowane (z wyj. projektów wybitnie innowacyjnych), a najwięcej punktów powinny uzyskiwać projekty o największej efektywności.

Niekompatybilność wskaźników w UMRPO i we wnioskach o dofinansowanie po raz kolejny potwierdza nieporządek panujący w zakresie oceny efektów Programu. System wskaźników wymaga głębokiej analizy i korekty w kolejnym okresie programowania.

Transport

Opis obszaru w MRPO, diagnoza

MRPO słusznie wskazuje, że rozwój transportu zbiorowego stanowi ważne zagadnienie w aspekcie gospodarczym, społecznym i ekologicznym. Transport zbiorowy odgrywa istotną rolę w kształtowaniu zachowań, skierowanych na ograniczenie ruchu samochodowego, w szczególności w miejscach, w których stopień natężenia ruchu stwarza poważne problemy funkcjonalne i ekologiczne. Z uwagi na aspekt środowiskowy zachodzi potrzeba zwiększenia udziału czystego transportu w obsłudze pasażerów, co przyczyni się do ograniczenia emisji zanieczyszczeń i w sposób pozytywny wpłynie na zmiany klimatyczne. Zgodnie ze wskazaniem Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego rozwój miejskiej komunikacji publicznej, w tym komunikacji podmiejskiej ma istotne znaczenie w odniesieniu do ośrodków powyżej 30 000 mieszkańców. Kwestia ta dotyczy zatem przede wszystkim Krakowa, Tarnowa, Nowego Sącza, Oświęcimia, Chrzanowa, Olkusza i Nowego Targu. Obecnie rozwój miejskiego transportu publicznego dotyczy głównie komunikacji autobusowej i tramwajowej. Sieć kolejowa wykorzystywana jest w ograniczonym stopniu. W systemach komunikacji miejskiej nadal występują znaczące zapóźnienia inwestycyjne zarówno w zakresie stanu taboru, jak i rozwoju infrastruktury niezbędnej do organizacji sprawnego systemu przewozów pasażerskich na obszarach miast i w strefach podmiejskich. Wysokie natężenie i duży zasięg stref dojazdów do pracy w ośrodkach miejskich, a także wzrastające oczekiwania pasażerów związane z komfortem i szybkością przemieszczania się, wymagają zwiększenia intensywności działań w zakresie poprawy jakości i efektywności publicznego transportu zbiorowego. Istotnym problemem miast, szczególnie większych, są trudności komunikacyjne. Występuje wzrastające nasilenie ruchu drogowego transportem indywidualnym, przy wyraźnych niedoborach miejskiego transportu publicznego, wynikających z pogarszania się stanu majątku trwałego, ograniczonych środków na modernizację i budowę nowych połączeń miejskich, mogących odgrywać rolę ośrodków wzrostu. Stanowi to także istotną barierę zwiększania mobilności mieszkańców.

Poprzez rozwijanie i poprawę jakości infrastruktury drogowej oraz przygotowywanie terenów pod inwestycje osiągnięty zostanie efekt w postaci większej opłacalności lokowania inwestycji w Małopolsce. Dzięki stworzeniu dogodnych warunków komunikacji, w tym poprzez zwiększanie roli transportu zbiorowego, w regionie zainwestuje więcej przedsiębiorstw – zarówno rodzimych, jak i zewnętrznych.

Zagadnienia związane z transportem obejmuje w oś priorytetowa 4. Infrastruktura dla rozwoju gospodarczego. Jej celem jest rozwój infrastruktury sprzyjającej wzrostowi społeczno-gospodarczemu.

Nakłady finansowe

Indykatywny podział według kategorii interwencji zaprogramowanego wykorzystania wkładu funduszy w MRPO przedstawia się następująco:

- Kolej 1,11% 15 000 000
- Kolej (sieci TEN-T) 0,00%
- Tabory kolejowe 1,11% 15 000 979
- Tabory kolejowe (sieci TEN-T) 0,00%
- Autostrady 0,00%
- Autostrady (sieci TEN - T) 0,00%
- Drogi krajowe 0,00%
- Drogi regionalne/lokalne 22,56% 305 833 860
- Ścieżki rowerowe 0,00%
- Transport miejski 0,52% 7 000 280
- Transport multimodalny 0,00%
- Transport multimodalny (sieci TEN-T) 0,00%

- Inteligentne systemy transportu 0,59% 7 948 818
- Porty lotnicze 0,37% 4 998 200
- Porty 0,00%

Wskaźniki monitorowania w ramach obszaru

- Liczba projektów z zakresu transportu 55 szt.
- Długość nowych dróg: 32 km
- Długość zrekonstruowanych dróg regionalnych 350 km
- Długość zrekonstruowanych dróg lokalnych 180 km
- Liczba zakupionego taboru transportu publicznego (tabor kolejowy, autobusy miejskie) 41 szt.
- Długość zrekonstruowanych linii kolejowych 12 km
- Powierzchnia stworzonych i rozbudowanych stref inwestycyjnych 150 ha
- Oszczędność czasu na nowych i zrekonstruowanych drogach w przewozach pasażerskich i towarowych 28 292 000* euro/rok
- Oszczędność czasu na nowych i zrekonstruowanych liniach kolejowych w przewozach pasażerskich i towarowych 820 000* euro/rok
- Przyrost liczby ludności korzystającej z komunikacji miejskiej wspartej w ramach programu (nowo zakupiony tabor autobusowy) 6 500 000 osoby/rok
- Liczba miejsc pracy utworzona w strefach inwestycyjnych 2 000 szt.
- Liczba mieszkańców znajdująca się w izochronie 1 godziny dojazdu do Krakowa: wzrost z 1 800 000 do 2 200 000 osób

Informacje ze sprawozdania z realizacji MRPO i oceny wpływu MRPO

W sprawozdaniu z realizacji MRPO za rok 2011 dla działania 4.2 Zwiększenie roli transportu zbiorowego w obsłudze regionu sformułowano następujące wnioski i rekomendacje:

Wniosek 1:

Zbyt małe wsparcie w stosunku do potrzeb. Dobrze zorganizowany transport zbiorowy jest kluczowym elementem jakości życia (zwłaszcza w odniesieniu do osób niepełnosprawnych), zapobiegającym wykluczeniu.

Rekomendacje:

Konieczny jest wzrost alokacji na działania dotyczące transportu publicznego, a zwłaszcza na rozwój: pasażerskiego transportu kolejowego, komunikacji miejskiej, systemów zintegrowanych.

Wniosek 2:

Zbyt słabe wykorzystanie wsparcia (Schemat A). Zaledwie połowa środków przeznaczonych na wspieranie systemów transportu publicznego została wykorzystana.

Rekomendacje:

Aby zachęcić gminy i przedsiębiorców do inwestowania w rozwój komunikacji publicznej należy podjąć działania kompleksowe, w tym m.in. zwiększenie poziomu dofinansowania, zmniejszenie minimalnej wartości wsparcia, dopuszczenie do konkursu przedsiębiorców prywatnych, zmianę trybu naboru.

Wniosek 3:

Brak zaangażowania w projekty mające na celu poprawę komplementarności transportowej (koordynacja i integracja transportu publicznego). Transport publiczny w województwie małopolskim cechuje się bardzo niską spójnością - jest to skutek między innymi żywiołowej deregulacji lat 90. XX wieku, niechęci gmin do ponoszenia nakładów finansowych na organizację transportu komunalnego, błędów popełnionych w trakcie restrukturyzacji PKP oraz innych czynników.

Rekomendacje:

Konieczne jest położenie nacisku na działania integracyjne i koordynujące transport publiczny. Należałoby rozważyć zaproponowanie nowych schematów adresowanych wyłącznie na cele związane z komplementarnością transportową skierowanych również do przedsiębiorców prywatnych.

Uwagi i rekomendacje

Zaprezentowane w sprawozdaniu z realizacji MRPO za rok 2011 wnioski i rekomendacje są trafne i powinny znaleźć odzwierciedlenie w nowej perspektywie finansowej na lata 2014-20. Należy jednak dodać, że za pewną część problemów związanych z transportem odpowiedzialność ponoszą władze województwa z powodu błędnych decyzji planistycznych i nieefektywnego wydatkowania środków. Przykładowo ponad 20 mln zł wydatkowano na rozwój Strefy Aktywności Gospodarczej w Zatorze na gruntach rolnych, podczas gdy tereny poprzemysłowe w Oświęcimiu, posiadające nie tylko połączenie drogowe, ale też kolejowe, są niemal zupełnie niewykorzystane.

Zbyt małe wykorzystanie wsparcia jest m.in. efektem braku dobrych projektów. Oznacza to konieczność zwiększenia wsparcia na przygotowanie projektów w zakresie rozwoju transportu publicznego.

Konieczne są także zmiany w zakresie zarządzania liniami kolejowymi. Skoro samorząd województwa odpowiada za regionalny transport pasażerski, to powinien także uzyskać istotny wpływ na zarządzanie liniami kolejowymi i projekty realizowane w tym zakresie. PKP Polskie Linie Kolejowe są w tym zakresie dalece niewydolne. Najlepszym dowodem jest generowanie nowych projektów w zakresie rozwoju linii kolejowych przez samorządy lokalne, a nie przez ich operatora. Przykładowo powiat Oświęcim pracuje nad projektem połączenia kolejowego z Tychami na Śląsku, a samorządy Brzeźnicy i Spytkowic zgłaszają projekt remontu linii Skawina – Oświęcim.

4. Kryteria wyboru projektów a zasada zrównoważonego rozwoju

Przyjęte kryteria wyboru projektów MRPO nie mają wpływu na realizację zasady zrównoważonego rozwoju.

W roku 2008 kryteria zostały poddane ewaluacji przez firmę ECORYS Polska. Wyniki ewaluacji opublikowano w raporcie „Badanie ewaluacyjne „Ocena kryteriów wyboru projektów oraz mechanizmu wstępnej kwalifikacji projektów w ramach Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013”. Wypada zgodzić się z autorami raportu, że dla pełnej oceny projektów istnieje wiele przypadków kryteriów mało precyzyjnych i trudno mierzalnych. Przede wszystkim w wielu przypadkach zabrakło jasno sformułowanych zasad stopniowania punktacji. W przypadku kryteriów o charakterze ilościowym (kryteria wyrażone za pomocą wskaźników) problem ten stosunkowo łatwo jest rozwiązać – wystarczy bowiem jedynie wyznaczyć konkretne przedziały wartości wskaźników i przypisać im konkretną liczbę punktów. Atutem tego typu kryteriów (zastosowanych m.in. dla działań 4.2 A, 4.2 C, 5.3 A) jest nie tylko ich mierzalność ale też weryfikowalność danych. Natomiast dla kryteriów o charakterze jakościowym (np. kompleksowość, komplementarność) należy po pierwsze sformułować zamkniętą listę aspektów, które brane będą pod uwagę podczas oceny, dokonać ich gradacji a następnie przypisać wartości punktowe. Dla części kryteriów natomiast dokonano już opisanego katalogów cech, które składają się na ocenę, jednak nie przypisano im wartości punktowych. Szczególnie problematyczne są w tym zakresie kryteria odnoszące się do wpływu projektów. Najbardziej jaskrawym przykładem kryterium wymagającego uszczegółowienia opisu jest społeczno-ekonomiczny wpływ na rozwój regionu – kwantyfikacja tak złożonego problemu wydaje się szczególnie trudna. Również w przypadku innych kryteriów odnoszących się do wpływu projektów konieczne jest zaproponowanie metodologii jego pomiaru.

Raport Ecorysu wśród słabych stron etapu pełnej oceny projektów wymienia także wysoki udział w końcowej punktacji bardzo nieprecyzyjnego kryterium oceny strategicznej. Dla kryterium tego nie opracowano praktycznie żadnych wytycznych co do oceny – co, w połączeniu z relatywnie wysoką liczbą możliwych do uzyskania punktów, rodzi ryzyko nadużyć i promowania projektów niekoniecznie merytorycznie dobrych.

Podczas ewaluacji zidentyfikowano także wiele kryteriów, dla których ocena oparta jest o opisowe elementy wniosku aplikacyjnego, gdzie zakres informacji zamieszczanych przez beneficjentów może się znacznie różnić między projektami. Informacje te są też zazwyczaj nieodparte twardymi danymi i mają charakter deklaracyjny. Problem ten jest szczególnie widoczny w przypadku kryterium trwałości projektu. Uzasadnienia formułowane przez wnioskodawców bywają często mało wiarygodne.

Raport zaleca większe ukierunkowanie oceny na twarde, niepodważalne dane, co podniesie obiektywizm ocen. Ponadto, w przypadku kryterium trwałości, zasugerowano podwyższenie wagi przy jednoczesnej zmianie nacisku z trwałości instytucjonalnej beneficjenta na możliwości utrzymania powstałej infrastruktury – ponieważ to właśnie ten aspekt będzie determinował trwałość efektów osiągniętych w wyniku realizacji projektów.

5. Projekty kluczowe a zrównoważony rozwój

W Indykatoryjnym Wykazie Indywidualnych Projektów Kluczowych Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007 – 2013 znajdują się następujące projekty.

Lp	Instytucja odpowiedzialna za realizację	Nazwa inwestycji	Wartość kosztów kwalifikowanych * (PLN)
1	Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Oświęcimiu	Adaptacja budynków byłego Monopolu Tytoniowego na potrzeby Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Oświęcimiu	22 741 636
2	Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Tarnowie	Rozbudowa Kampusu Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Tarnowie dla potrzeb tworzonej Akademii Tarnowskiej	43 396 316
3	Podhalańska Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Nowym Targu	Budowa Centrum Dydaktyczno- Bibliotecznego Podhalańskiej Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Nowym Targu	41 280 187

4	Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Nowym Sączu	Budowa Instytutu Kultury Fizycznej w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Nowym Sączu	41 611 178
5	Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie	Budowa Biblioteki Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie - dokończenie	30 177 068
6	Uniwersytet Jagielloński	Budowa kompleksu Paderevianum II UJ szansą na wzmocnienie potencjału edukacyjnego regionu	69 884 835
7	Akademia Górniczo - Hutnicza im. Stanisława Staszica w Krakowie	Budowa Centrum Komputerowego (Informatyki) AGH - budynek dydaktyczny Wydziału EAIiE AGH w Krakowie	81 000 000
8	Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie	Modernizacja, z uwzględnieniem potrzeb studentów z niepełnosprawnością, Budynku Franciszkańska 1	1 249 385
9	Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie	Przebudowa, modernizacja i remont auli wraz z wykonaniem sieci strukturalnej (LAN) w budynku dydaktycznym Uniwersytetu Pedagogicznego przy ul. Ingardena 4 w Krakowie	3 358 755
10	Województwo Małopolskie	Modernizacja budynków Zespołu Szkół Ponadgimnazjalnych - Małopolska Szkoła Gościnności w Myślenicach	14 983 019
11	Gmina Miasta Tarnowa	Centrum Kształcenia Budowlanego w Zespole Szkół Budowlanych w Tarnowie	4 482 680
12	Izba Rzemieślnicza oraz Małej i Średniej Przedsiębiorczości w Tarnowie	Utworzenie Rzemieślniczego Centrum Motoryzacyjnego Subregionu Tarnowskiego	5 000 000
13	Akademia Górniczo - Hutnicza im. Stanisława Staszica w Krakowie	Modernizacja ACK CYFRONET AGH - etap I	14 512 750
14	Małopolska Sieć Szerokopasmowa Sp. z o. o.	Małopolska Sieć Szerokopasmowa	127 950 214
15	Województwo Małopolskie	Budowa zintegrowanych systemów informatycznych do zarządzania i monitoringu satelitarnego w Małopolsce	21 232 252
16	Gmina Miejska Kraków	Budowa systemu informatycznego do wspomaganie administracji wraz z integracją zasobów bazodanowych w województwie i w powiecie	11 780 564
17	Województwo Małopolskie	Wirtualne Muzea Małopolski	11 841 965
18	Komenda Wojewódzka Policji	Małopolska Platforma Elektronicznej Komunikacji Policji	42 000 000
19	Województwo Małopolskie	Zintegrowany system informatyczny wspomagający zasądzanie Województwem Małopolskim	5 000 000
20	Województwo Małopolskie	Zintegrowany System Sterowania Ruchem w Małopolsce	11 000 000
21	Wojewoda Małopolski	Rozbudowa systemu udostępniania e-usług publicznych w administracji publicznej w Małopolsce	19 905 000
22	Województwo Małopolskie	Małopolski System Informacji Medycznej	28 000 000
23	Województwo Małopolskie	Małopolska Karta Aglomeracyjna - system zarządzania transportem zbiorowym w Województwie Małopolskim	25 000 000
24	Akademia Górniczo - Hutnicza im. Stanisława Staszica w Krakowie	Małopolska Chmura Edukacyjna - projekt pilotażowy	7 600 000
25	Województwo Małopolskie	Małopolski System Informacji Turystycznej (MSIT)	16 524 039
26	Uzdrowisko Krynica - Żegiestów	Modernizacja Pijalni Głównej w Krynicy - Zdroju	30 000 000
27	Gmina Uście Gorlickie	Park wodny w Wysowej - Zdroju	10 561 860
28	Muzeum Dom Rodzinny Ojca Świętego Jana Pawła II w Wadowicach	Przebudowa Muzeum Dom Rodzinny Ojca Świętego Jana Pawła II w Wadowicach	21 322 999
	Województwo Małopolskie	Budowa obwodnic w ciągu dróg wojewódzkich w miejscowościach: Proszowice, Zembreyce, Dobczyce, Podegrodzie, Szczurowa, Wojnicz	
29		Obwodnica Proszowic	32 250 000
30		Obwodnica Zembreyce	41 477 947
31		Obwodnica Dobzyc	57 062 312
32		Obwodnica Podegrodzia	53 115 784
33		Obwodnica Szczurowej	57 049 853
34		Obwodnica Wojnicza	49 729 431
35	Gmina Skawina	Obwodnica Skawiny - budowa drogi gminnej kl. GP-odcinek II i III	44 246 066
36	Powiat Nowosądecki	Budowa zachodniej obwodnicy Nowego Sącza - połączenie m. Brzezna z drogą krajową nr 28	49 000 000
37	Miasto Kraków	Budowa nowego odcinka ul. Księcia Józefa (obejście Przegorzał)	16 523 498
38	Miasto Kraków	Rozbudowa ul. Surzyckiego - ul. Botewa oraz budowa ul. Śliwiaka (przedłużenie ul. Botewa do Drogi Ekspresowej S7)	111 000 000
39	Miasto Tarnów	Budowa połączenia autostrady A4 (węzeł Krzyż) z drogą wojewódzką Nr 977	87 877 813
40	Województwo Małopolskie	Zakupy taboru kolejowego	100 000

			000
41	PKP Polskie Linie Kolejowe SA Centrum Realizacji Inwestycji Oddział w Krakowie	Modernizacja linii kolejowej nr 96 Tarnów - Leluchów na odcinku Tarnów - Stróże	58 203 951
42	PKP Polskie Linie Kolejowe SA Centrum Realizacji Inwestycji Oddział w Krakowie	Modernizacja linii kolejowej nr 94 Kraków Płaszów - Oświęcim na odcinku Kraków Bonarka - Kraków Swoszowice	18 765 940
43	Gmina Miasta Tarnowa	Integracja transportu kolejowego z transportem zbiorowym lub prywatnym w m. Tarnów	14 848 873
44	Gmina Miasta Bochnia	Integracja transportu kolejowego z transportem zbiorowym lub prywatnym w m. Bochnia	10 304 482
45	Gmina Trzebinia	Integracja transportu kolejowego z transportem zbiorowym lub prywatnym w m. Trzebinia	8 339 400
46	Gmina Krzeszowice	Integracja transportu kolejowego z transportem zbiorowym lub prywatnym w m. Krzeszowice	7 764 645
47	Uniwersytet Rolniczy im. Hugona Kołłątaja w Krakowie (Lider), Uniwersytet Jagielloński (partner)	Uniwersyteckie Centrum Medycyny Weterynaryjnej - Ośrodek Medycyny Eksperymentalnej i Innowacyjnej	35 300 000
48	Akademia Górniczo-Hutnicza im. Stanisława Staszica w Krakowie	Budowa hali maszyn ACK Cyfronet AGH	12 439 500
49	Akademia Górniczo-Hutnicza im. Stanisława Staszica w Krakowie	Centrum Energetyki	104 233 912
50	Politechnika Krakowska im. Tadeusza Kościuszki	Małopolskie Laboratorium Budownictwa Energooszczędnego	20 086 850
51	Akademia Górniczo - Hutnicza im. Stanisława Staszica w Krakowie	Zintegrowane Laboratorium Projektowo-Operacyjne Inteligentnych Infrastruktur Energetycznych - Green AGH Campus	17 000 650
52	Muzeum Armii Krajowej im. Gen. Emila Fieldorfa „Nila” w Krakowie	Rewaloryzacja i adaptacja budynku przy ul. Wita Stwosza 12 w Krakowie dla potrzeb Muzeum Armii Krajowej	28 986 828
53	Ośrodek Dokumentacji Sztuki Tadeusza Kantora „Cricoteka”	Budowa Muzeum Tadeusza Kantora oraz siedziby Ośrodka Dokumentacji Sztuki Tadeusza Kantora - CRICoTeKA	50 479 479
54	Teatr im. J. Słowackiego	Budowa Małopolskiego Ogrodu Sztuki w Krakowie	47 232 893
55	Opera Krakowska w Krakowie	Technologia teatru muzycznego w budynku Opery Krakowskiej	29 977 557
56	Muzeum Lotnictwa Polskiego w Krakowie	Budowa Lotniczego Parku Kulturowego w Krakowie, w tym Gmachu Głównego Muzeum Lotnictwa Polskiego	45 866 432
57	Gmina Miejska Kraków	Utworzenie Muzeum Sztuki Współczesnej w Krakowie	58 292 384
58	Gmina Miejska Kraków	Centrum Kongresowe (Rondo Grunwaldzkie)	263 984 299
59	Konsorcjum szpitali specjalistycznych koordynowane przez Krakowski Szpital Specjalistyczny im. Jana Pawła II w Krakowie (w tym: Wojewódzki Szpital Specjalistyczny im. L. Rydygiera w Krakowie)	Rozwój Krakowskiego Centrum Badań i Technologii Medycznych	72 675 194
60	Krakowski Szpital Specjalistyczny im. Jana Pawła II	Zintegrowane Centrum Specjalistycznej Medycyny Ratunkowej	64 738 435
61	Szpital Uniwersytecki w Krakowie	Centrum Urazowe Medycyny Ratunkowej i Katastrof w Szpitalu Uniwersyteckim w Krakowie - Etap I	73 323 472
62	Uniwersytecki Szpital Dziecięcy w Krakowie	Budowa Centralnego Bloku Operacyjnego z Centralną Sterylizatornią i Oddziałem Intensywnej Terapii w Uniwersyteckim Szpitalu Dziecięcym w Krakowie	46 242 654
63	Wojewódzki Szpital Okulistyczny w Krakowie	Przebudowa, rozbudowa i zmiana sposobu użytkowania budyńku hotelowego typu LIPSK w Krakowie ul. Osieckiego 17b z przeznaczeniem na Wojewódzki Szpital Okulistyczny w Krakowie wraz z zagospodarowaniem terenu	32 885 428
64	Gmina Miejska Kraków	Modernizacja obiektu Pałac pod Krzysztoforą - głównej siedziby Muzeum Historycznego Miasta Krakowa	16 022 435
65	Szpital Specjalistyczny im. J. Dietla w Krakowie	Zakup specjalistycznego sprzętu medycznego wraz z adaptacją pomieszczeń oraz wyposażenia dla Szpitala Specjalistycznego im. J. Dietla w Krakowie	7 572 000
66	Międzynarodowy Port Lotniczy im. Jana Pawła II Kraków - Balice Sp. z o.o.	Budowa wewnętrznego układu komunikacyjnego Portu lotniczego w Krakowie	44 952 468
67	Gmina Limanowa	Odbudowa po powodzi Wiejskiego Domu Kultury i stadionu sportowego w Rupniowie	158 962,57
68	Gmina Lanckorona	Likwidacja skutków powodzi w Gminie Lanckorona	695 463,72
69	Gmina Szczucin	Likwidacja skutków powodzi w Gminie Szczucin - Odbudowa i	11 612

		modernizacja infrastruktury komunikacyjnej	470,99
70	Gmina Szczucin	Likwidacja skutków powodzi w Gminie Szczucin - Infrastruktura społeczna, kulturalna i sportowa	826 811,80
71	Gmina Szczurowa	Likwidacja skutków powodzi w Gminie Szczurowa - Odbudowa infrastruktury społecznej	9 007 980,29
72	Gmina Wietrzychowice	Likwidacja skutków powodzi w Gminie Wietrzychowice	8 276 004,46
73	Województwo Małopolskie	Likwidacja skutków powodzi w zakresie drogi wojewódzkiej DW 982 na obszarze Gminy Szczucin	14 902 773,70
74	Województwo Małopolskie	Likwidacja skutków powodzi w zakresie drogi wojewódzkiej DW 768 na obszarze Gminy Szczurowa	9 935 182,47
75	Województwo Małopolskie	Likwidacja skutków powodzi w zakresie drogi wojewódzkiej DW 964 na obszarze Gminy Szczurowa	12 090 701,51
76	Szpital Specjalistyczny im. J. Śniadeckiego w Nowym Sączu	Ośrodek Onkologiczny Szpitala Specjalistycznego im. J. Śniadeckiego w Nowym Sączu wraz z przebudową pomieszczeń oraz zakupem wyposażenia dla potrzeb bloku operacyjnego	40 200 000
77	Komenda Wojewódzka Państwowej Straży Pożarnej w Krakowie	Bezpieczna Małopolska - poprawa skuteczności działań małopolskich jednostek Państwowej Straży Pożarnej poprzez zakup specjalistycznego sprzętu pożarniczego	10 000 000
78	Związek Ochotniczych Straży Pożarnych Rzeczypospolitej Polskiej Oddział Wojewódzki Związku Osp Rp Woj. Małopolskiego	Zakup specjalistycznego sprzętu na potrzeby wzmacniania potencjału ratowniczego małopolskich strażaków	1 956 000
79	Górskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe - Grupa Krynicka	Remont i modernizacja placówek GOPR - Grupa Krynicka	1 200 000
80	Uniwersytet Jagielloński	Zbudowanie zintegrowanego systemu pozyskiwania i dystrybucji energii powstałej ze źródeł odnawialnych na terenie III Kampusu Uniwersytetu Jagiellońskiego - etap I	12 202 193
81	Uniwersytet Jagielloński	Zbudowanie zintegrowanego systemu pozyskiwania i dystrybucji energii powstałej ze źródeł odnawialnych na terenie III Kampusu Uniwersytetu Jagiellońskiego - etap II	17 000 000
82	Związek Gmin Jeziora Rożnowskiego	Rekultywacja zbiorników Czchów - Rożnów	39 199 650
83	Województwo Małopolskie	Zbiornik Joniny na potoku Wolninka w gminie Ryglice	26 426 312
84	Województwo Małopolskie	Zbiornik Skrzyszów na potoku Korzeń w gminie Skrzyszów	19 918 700
85	Województwo Małopolskie	Budowa zbiornika retencyjnego Bieżanów na rzece Serafa w m. Kraków	23 051 764
86	Izba Przemysłowo-Handlowa w Krakowie	Realizacja wizerunkowej kampanii promocyjnej regionu i jego walorów z wykorzystaniem możliwości oferowanych przez linie lotnicze	13 500 000

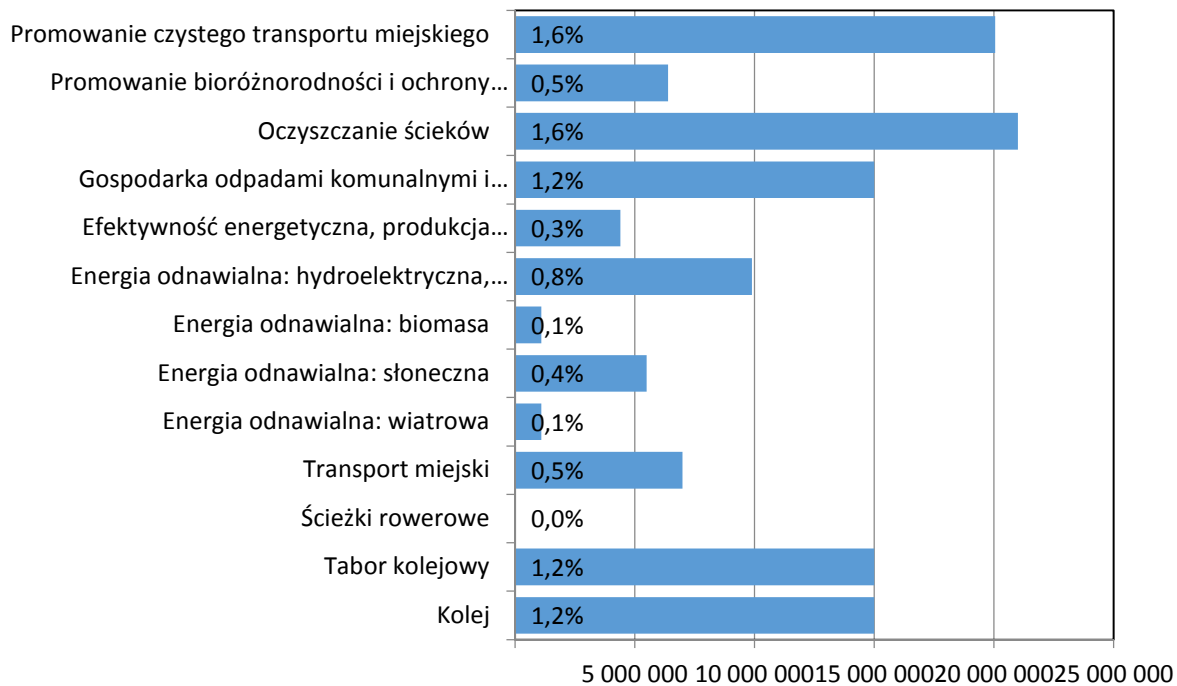
Brak szczegółowych informacji na temat projektów kluczowych nie pozwala na dokładne sprawdzenie, na ile realizują one zasadę zrównoważonego rozwoju, jednak można przyjąć, że jest ona realizowana poprzez:

- Zakupy taboru kolejowego
- Modernizację linii kolejowej nr 96 Tarnów - Leluchów na odcinku Tarnów – Stróże
- Modernizację linii kolejowej nr 94 Kraków Płaszów - Oświęcim na odcinku Kraków Bonarka - Kraków Swoszowice
- Integrację transportu kolejowego z transportem zbiorowym lub prywatnym w m. Tarnów
- Integrację transportu kolejowego z transportem zbiorowym lub prywatnym w m. Bochnia
- Integrację transportu kolejowego z transportem zbiorowym lub prywatnym w m. Trzebinia i
- Integrację transportu kolejowego z transportem zbiorowym lub prywatnym w m. Krzeszowice

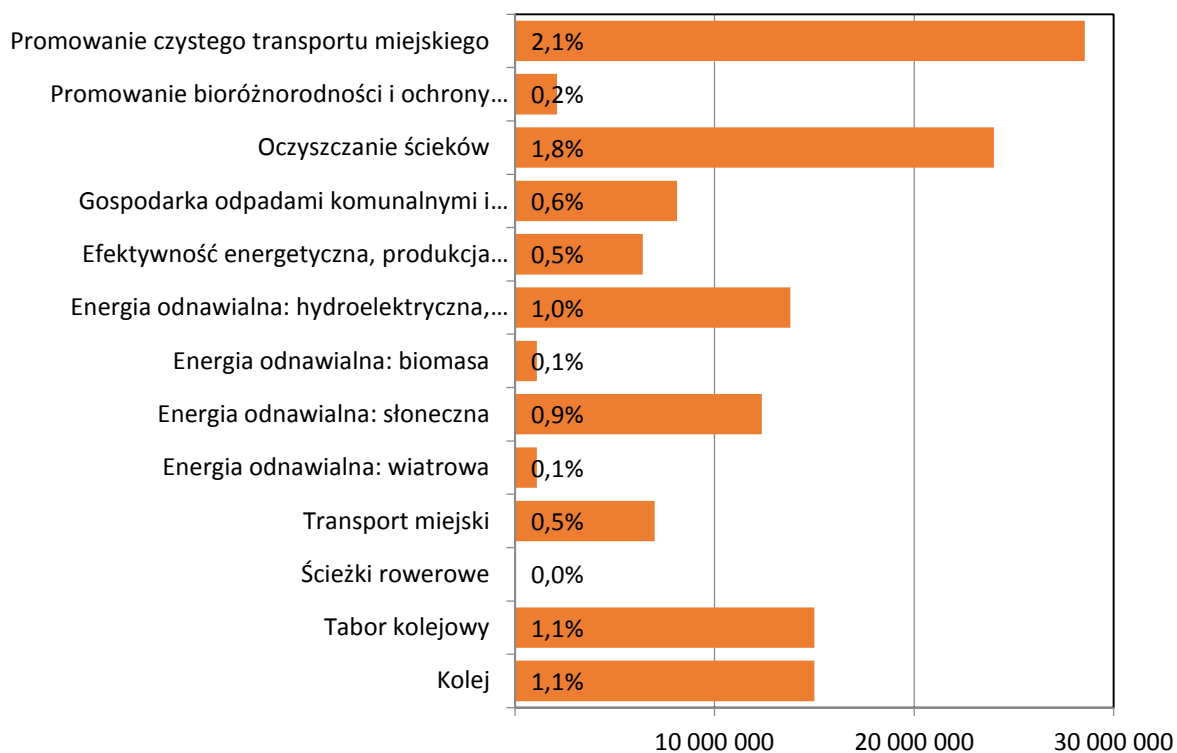
6. Alokacje środków finansowych a zrównoważony rozwój

Alokacje środków finansowych a zrównoważony rozwój Zaprogramowane wsparcie finansowe obszarów: ochrony przyrody i edukacji ekologicznej, transportu przyjaznego środowisku (kolejowy, miejski, rowerowy), efektywności energetycznej, odnawialnych źródeł energii, gospodarki ściekowej i gospodarki odpadami w stosunku do całości środków dostępnych w MRPO

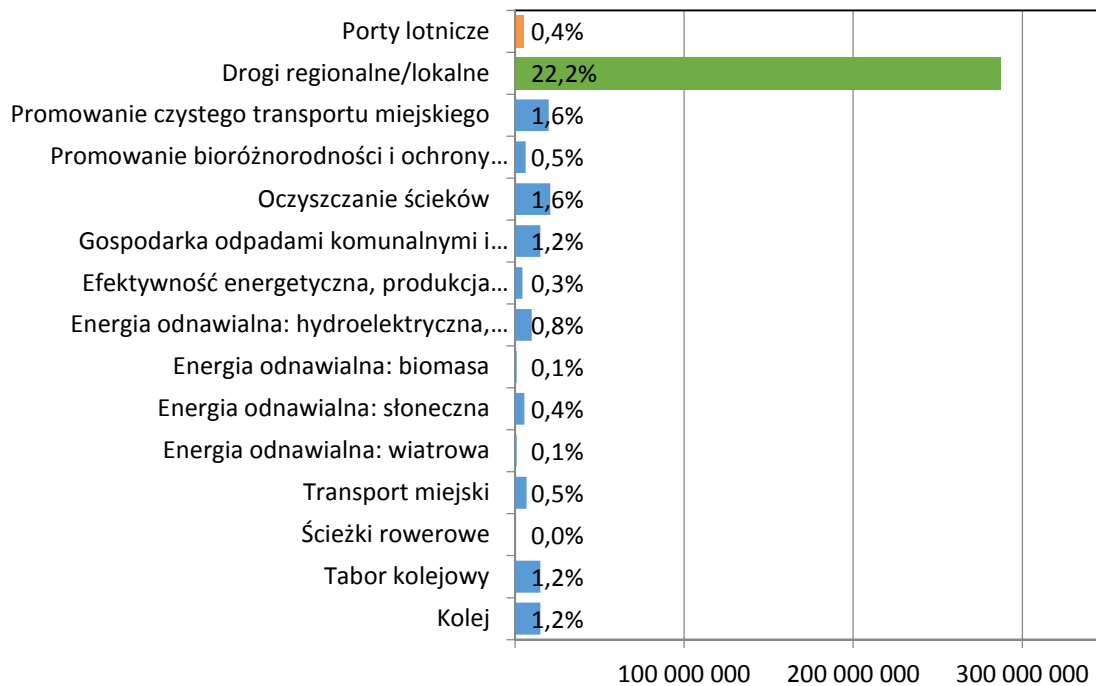
Wykres 1a. Zaprogramowane wsparcie finansowe (w euro) wybranych kategorii interwencji na tle (w %) całości środków dostępnych w MRPO (dokument z roku 2007)

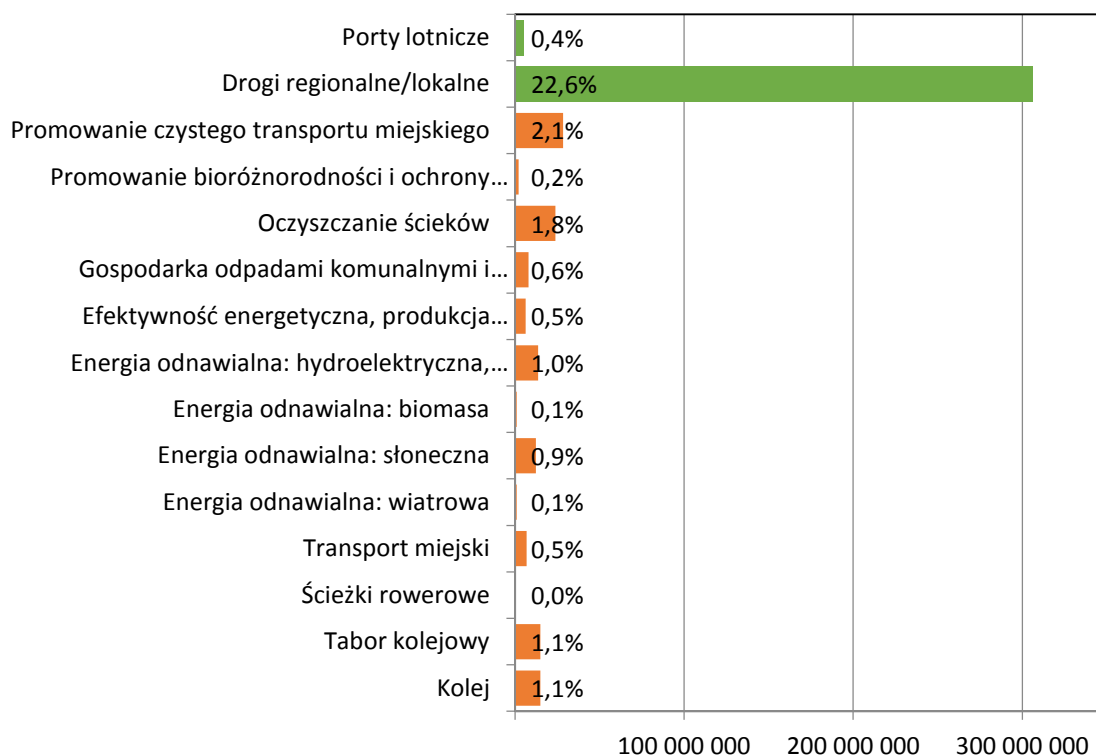
Wykres 1b. Zaprogramowane wsparcie finansowe w euro wybranych kategorii interwencji na tle (w %) całości środków dostępnych w MRPO (dokument z roku 2011)

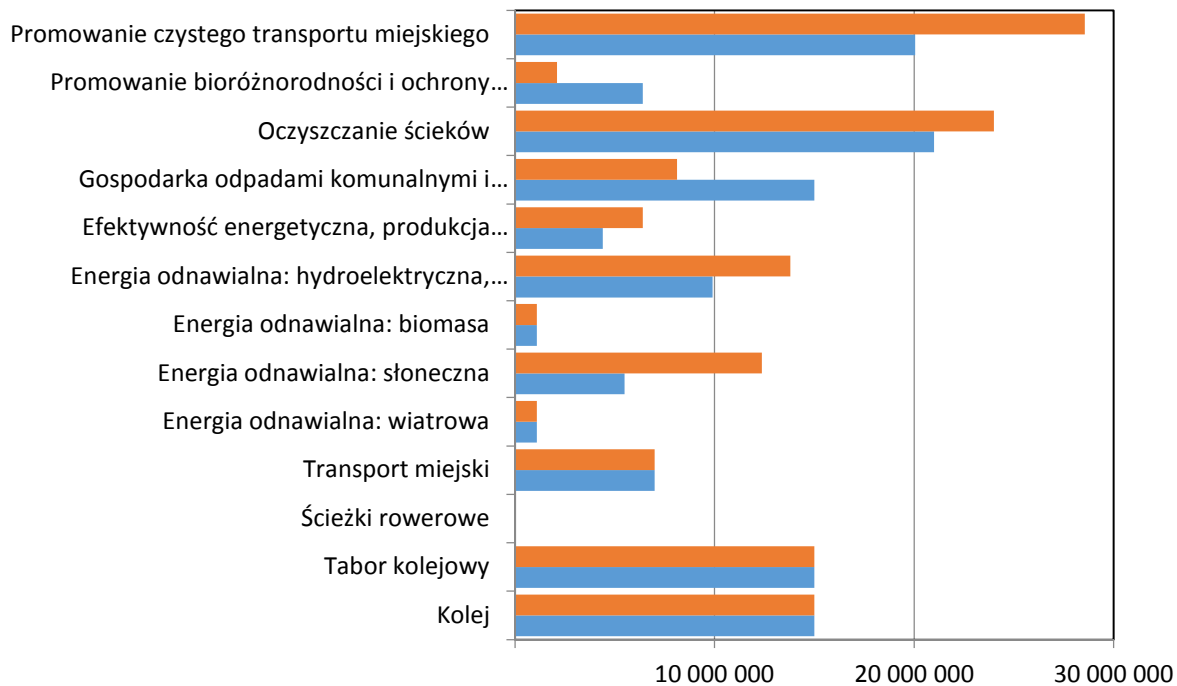
Wykres 2a. Zaprogramowane wsparcie finansowe (w euro) wybranych kategorii interwencji na tle środków zaplanowanych na wsparcie transportu drogowego i lotniczego w stosunku do całości środków dostępnych w MRPO (dokument z roku 2007)

Wykres2b. Zaprogramowane wsparcie finansowe (w euro) wybranych kategorii interwencji na tle środków zaplanowanych na wsparcie transportu drogowego i lotniczego w stosunku do całości środków dostępnych w MRPO (dokument z roku 2011)

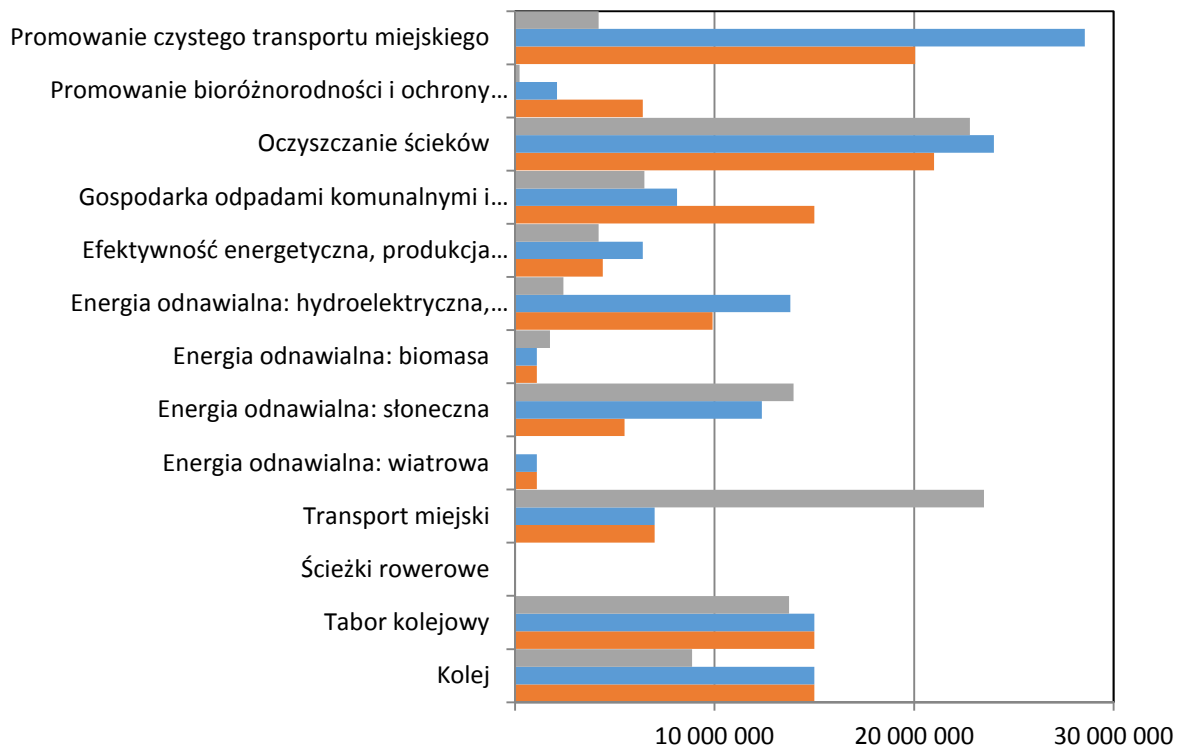

Wykres 3. Zmiany w alokacjach (w euro) dla wybranych kategorii interwencji pomiędzy wersjami RPO z 2007 a 2011 roku (2007 – kolor niebieski, 2011 – kolor czerwony)

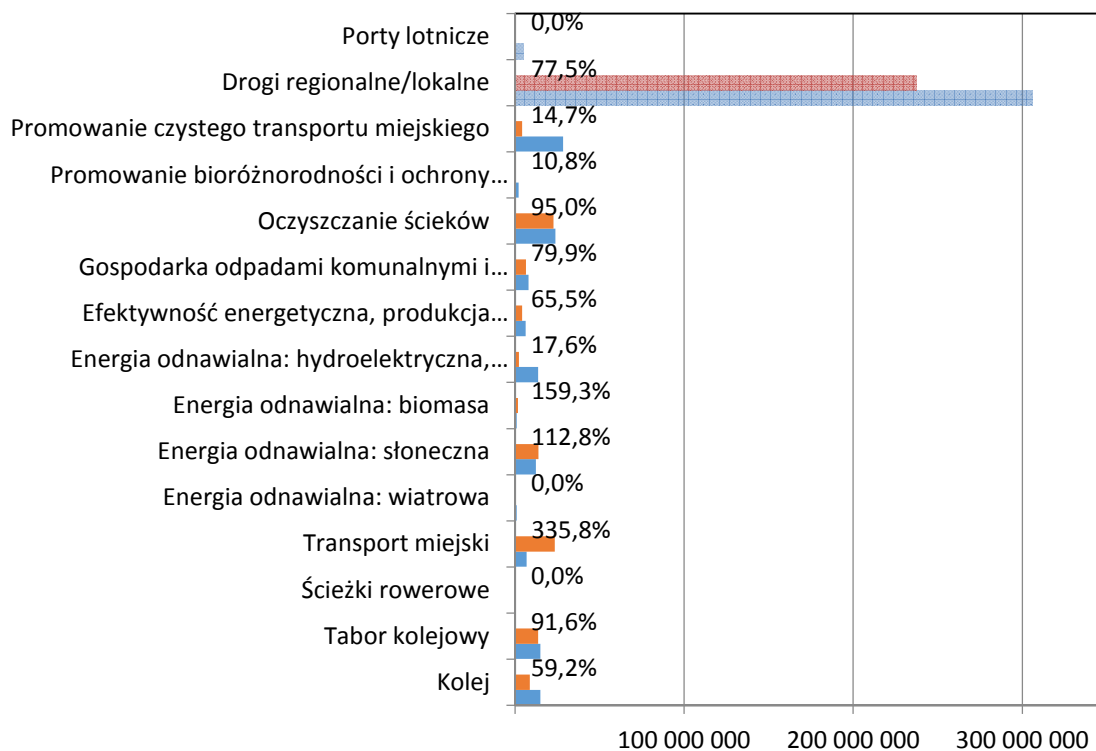

Stan wdrażania, ocena barier i rzeczywistej dostępności wsparcia dla obszarów: ochrony przyrody i edukacji ekologicznej, transportu przyjaznego środowisku (kolejowy, miejski, rowerowy), efektywności energetycznej i odnawialnych źródeł energii, gospodarki ściekowej i gospodarki odpadami oraz działań wspierających zrównoważony rozwój

Wykres 4a. Stan wdrażania (w euro) w wybranych kategoriach interwencji (sprawozdanie 2011 versus założenia RPO 2007 & RPO 2011); RPO 2007 – kolor czerwony, RPO 2011 – kolor niebieski, sprawozdanie 2011 – kolor szary

Wykres 4b Stan wdrażania w wybranych kategoriach interwencji na tle środków wydatkowanych na wsparcie transportu drogowego i lotniczego (sprawozdanie 2011 versus założenia RPO 2011)

Wykresy potwierdzają wcześniejsze obserwacje o małym zaangażowaniu środków MRPO na realizację polityki zrównoważonego rozwoju.

7. Stan wdrażania, ocena barier i rzeczywistej dostępności wsparcia dla obszarów: ochrony przyrody i edukacji ekologicznej, transportu przyjaznego środowisku (kolejowy, miejski), efektywności energetycznej i odnawialnych źródeł energii oraz działań wspierających zrównoważony rozwój

MRPO nie wspiera w ogóle działań w obszarach ochrony przyrody i edukacji ekologicznej oraz działań wspierających zrównoważony rozwój więc trudno w tym zakresie mówić o stanie wdrażania i barierach, można jedynie skonstatować brak dostępności. Można jedynie wskazać na pewne efekty edukacyjne wynikające z promocji projektów realizujących zasadę zrównoważonego rozwoju, np. farmy fotowoltaicznej w Wierzchosławicach k. Tarnowa, zakupu taboru kolejowego czy transportu kolejowego z transportem zbiorowym.

Jak wynika z analiz finansowych alokacje środków na wspieranie transportu przyjaznego środowisku (kolejowego, miejskiego) są zdecydowanie zbyt małe zarówno w stosunku do całości środków MRPO, jak innych, nieprzyjaznych środowisku, środków transportu. Niewiele lepiej wygląda sytuacja w przypadku efektywności energetycznej i odnawialnych źródeł energii.

8. Podsumowanie i wnioski do programowania na lata 2014-2020

Podczas analizy MRPO rzuca się w oczy wybitnie antropocentryczne podejście do zagadnień związanych z ochroną bioróżnorodności. Wg autorów MRPO ochrona przyrody ma sens tylko wtedy, jeśli bezpośrednio służy rozwojowi turystyki i przekłada się na wzrost liczby jej użytkowników (turystów).

Jeśli nawet na etapie planowania umieszczono w MRPO konkretne zapisy wskazujące na konieczność wdrażania działań wspierających zrównoważony rozwój, jak w przypadku ochrony przeciwpowodziowej, to w fazie wdrażania znalazło się miejsce wyłącznie na projekty infrastrukturalne – budowę zbiorników. Pominięto w ogóle przyjazne środowisku metody ochrony przeciwpowodziowej, w szczególności związane z właściwym planowaniem przestrzennym. Powinno to ulec zmianie w kolejnym okresie programowania.

Nawet przy tak silnej koncentracji na rozwój i efekty ekonomiczne, MRPO powinien dostrzec, że ochrona przyrody ma także walory edukacyjne i promocyjne, nie wspominając o konieczności zachowania dziedzictwa dla kolejnych pokoleń.

MRPO powinien bardziej koncentrować się na osiągnięciu wymiernych efektów związanych z realizacją zrównoważonego rozwoju. Jaskrawym przykładem jest wskazany w analizie brak wskaźnika określającego ilość odpadów poddanych recyklingowi, chociaż w ramach MRPO realizowane są projekty związane z segregacją odpadów. Nie ma więc możliwości oceny na ile są one efektywne. Takich przykładów można podać więcej. Jeśli nawet w wykazie są wskaźniki, które pozwalałyby na ocenę efektywności projektów, to w wielu przypadkach brakuje odniesienia do nich w kryteriach wyboru projektów. W nowej perspektywie finansowej należy więc

uzupełnić i doprecyzować listę wskaźników monitorowania, a kryteria wyboru projektów powinny się do nich precyzyjnie odwoływać.

Podczas analizy poszczególnych obszarów interwencji przytoczono szereg szczegółowych uwag i rekomendacji ze sprawozdania z realizacji MRPO za rok 2011. Wypada się z nimi zgodzić i mieć nadzieję, że znajdą odzwierciedlenie w MRPO na lata 2014-20.

Źródła informacji:

1. Małopolski Regionalny Program Operacyjny na lata 2007-2013 z dnia 4 października 2007 r.
2. Małopolski Regionalny Program Operacyjny na lata 2007-2013, tekst jednolity z dnia 9 lutego 2012 r.
3. Uszczegółowienie Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013, tekst jednolity z dnia 21 lutego 2013 r.
4. Sprawozdanie roczne z realizacji Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 (MRPO) z dnia 21 czerwca 2012 roku
5. Badanie ewaluacyjne pn. „Ocena systemu wskaźników monitorowania w ramach Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013”
6. Lista projektów indywidualnych dla Programu Infrastruktura i Środowisko – aktualizacja sierpień 2011 r.